

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

INSTITUT MEZINÁRODNÍCH STUDIÍ

Otakar Ludvík

**Postoj administrativ B. Clintona a G. W. Bushe
k problému palestinské státnosti**

Bakalářská práce

Praha 2010

-- 0 --

Autor práce: **Otakar Ludvík**

Vedoucí práce: **PhDr. et Mgr. Kryštof Kozák PhD.**

Oponent práce:

Datum obhajoby: 2010

Hodnocení:

Bibliografický záznam

LUDVÍK Otakar, *Postoj administrativ B. Clintona a G. W. Bushe k problému palestinské státnosti*. Praha: Univerzita Karlova, fakulta Sociálních věd, Institut mezinárodních studií, 2010. 87 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. et Mgr. Kryštof Kozák PhD.

Anotace

Bakalářská práce „Postoj administrativ B. Clintona a G. W. Bushe k problému palestinské státnosti“ pojednává o postojích administrativ USA za vlády B. Clintona a G. W. Bushe k problematice vzniku palestinského státu na Blízkém východě. Práce se soustředí především na klíčové plány spojené s otázkou palestinského státu od 90. let 20. století a americké politiky k nim, jak po stránce závazků, tak podílu na jejich vytvoření. Především se práce soustředí na otázku kontinuity americké politiky k problematice palestinské státnosti a možností, které tato politika mohla přinést. Nelze však ani opominout zasazení americké politiky do kontextu zkoumané problematiky, především kolem uzavřených dohod z Osla v roce 1993, Wye river 1998 nepodařeného summitu v Camp Davidu v roce 2000, Cestovní mapy z roku 2003 a konečně posledního většího pokusu z Annapolisu 2007.

Annotation

Bachelor thesis „Attitude of Clinton and G. W. Bush administration to question of Palestinian state“ deals with the attitude of Clinton and G. W. Bush administration to problematic of constitution of Palestinian state in Near East. Thesis concentrates on key plans to Palestinian state since nineties of twenty century and American policy toward them. Mein subject is question of continuity of American policy toward these problematic and options, which this policy can give. We shouldn't leave out context of the problematic mainly connected with treaties from Oslo 1993, Wye river memorandum 1998, unsuccessful summit in Camp David 2000, Road map for Peace 2003 and finally last bigger attempt in Annapolis 2007.

Klíčová slova

B. Clinton, G. W. Bush, USA zahraniční politika, Izrael, Palestina

Keywords

B. Clinton, G. W. Bush, USA foreign policy, Israel, Palestine,

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v repozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze dne 20.května 2010

Otakar Ludvík

Obsah

0. Úvod	4
1. Dohody z Osla a jejich Implementace.....	6
<i>1.1. Clintonova administrativa, základní východiska a dohody z Osla.....</i>	<i>6</i>
<i>1.2. Dohody z Osla a závazky USA.....</i>	<i>8</i>
<i>1.3. Implementace dohod.....</i>	<i>9</i>
2. Memorandum z Wye River.....	12
<i>2.1. Zastavený proces? Důvody svolání setkání ve Wye River Plantation</i>	<i>12</i>
<i>2.2. Memorandu z Wye River- řešení a závazky.....</i>	<i>16</i>
3. Camp David 2000.....	18
<i>3.1. Svolání summitu.....</i>	<i>18</i>
<i>3.2. Jednání a výsledky – odsouzení k nezdaru?.....</i>	<i>20</i>
4. G. W. Bush – nedostatek iniciativy?.....	24
<i>4.1. Postoje G. W. Bushe a nové administrativy před 11. zářím 2001.....</i>	<i>24</i>
<i>4.2. Útoky z 11. září – změna politiky vůči Palestině?.....</i>	<i>29</i>
<i>4.3. Jediná cesta ke státnosti – Cestovní mapa.....</i>	<i>31</i>
5. Annapolis – cesta z krize?.....	34
<i>5.1. Nový přístup nebo jen nový pokus?.....</i>	<i>34</i>
<i>5.2. Camp David a Annapolis srovnání.....</i>	<i>38</i>
6. Závěr.....	39
7. Summary.....	41
Seznam použitých pramenů a literatury.....	43

0. Úvod

Palestinský stát představuje stále aktuální otázku mezinárodní politiky a jeho vznik a mezinárodní uznání v kontextu završení mírového procesu se stalo v posledních desetiletích „svatým grálem“ amerického prezidentství.¹ Vzhledem k dlouhodobé aktivitě USA v oblasti Blízkého východu a dlouhodobým zaštiťováním se morálními závazky, hrají z vnějších aktérů v procesu bezesporu nejvýznamnější roli. Přes delší časový odstup od vážného počátku procesu vzniku státu se jedná o téma aktuální, neboť „utrpení palestinského lidu“ je častou rétorickou opěrkou pro radikální islamistické skupiny k omluvě teroristických útoků. Právě uspokojujivé řešení dané problematiky by pozici těchto skupin oslabilo.

Práce by měla být věnována problematice palestinské státu. Vzhledem k jejímu rozsahu bych se zaměřil téměř výlučně na otázku palestinské státnosti za B. Clintona a G. W. Bushe a to z pohledu efektivní státní správy a územní suverenity, neboť ty představují významné znaky státu. Ukončení práce v roce 2008 by mohlo vzbudit zdání, že není od událostí dostatečný historický odstup. Na druhou stranu se lze domnívat, že konference v Annapolisu by neměla zůstat opomenuta a navíc pád E. Olmerta a následné volby jak v USA, tak Izraeli další vývoj nejméně na půl rok zmrazily. Navíc budou v práci uplatněny srovnávací prvky právě v kontextu posledních velkých iniciativ Clintona a Bushe na dosažení řešení. V práci budu využívat metody kvalitativní analýzy se srovnávacími prvky v případě setkání v Camp Davidu 2000 a Annapolisu.

Politika Clintonovy administrativy k Palestině je v angloamerickém prostředí zpracována celkem obstojně v rámci velkých syntéz, jakou je například kniha W. B. Quandta *Peace Process, American diplomacy and the Arab-Israeli Conflict since 1967*, která patří k základním publikacím věnujícím se danému tématu a je odbornou veřejností široce uznávána. Nicméně řada autorů bývá spojována s jednou ze zainteresovaných stran a tím bývá z druhé strany zpochybňována jejich objektivita. Často se jedná o memoárové práce, které přes svou řemeslnou zručnost poskytují

¹ PHILIPS J., *The Annapolis Peace conference: Cloudy Prospects for Success*. available at http://www.heritage.org/Research/middleeast/upload/wm_1708.pdf (4.11.2008).

poněkud subjektivní náhled na celou problematiku. Přesto se z velké části drží objektivní skutečnosti a především kniha D. Rosse *The Missing Peace* ukazuje každodenní obtíže spojené se zkoumanou problematikou a je neocenitelná pro vnímání vzájemného vztahu a nálady panující mezi stranami.

Další díla významná pro práci představují dva sborníky. První editorů J. Beinina a R. Steinové *The struggle for sovereignty: Palestine and Israel, 1993-2005* se věnuje širším problémům spojeným s Palestinou a mírovým procesem od vnitřní opozice v Izraeli po důvody nástupu Hamásu a pochopitelně nevynechává otázku státnosti a americké politiky v oblasti. Tito významní akademici dávají ve sborníku prostor řadě autorů spíše levicovějšího zaměření, což však nijak výrazně nezmenšuje jejich odborný názor a vhléd do problematiky. Druhým významným sborníkem je práce editorů C. Campbella a B. Rockmana *The Georg W. Bush presidency: appraisals and prospects*, která se věnuje analýze bushova prvního volebního období včetně základních východisek zahraniční politiky a změny, který přinesly atentáty z 11. září 2001.

Dalším významným zdrojem informací jsou spíše články a další kratší analytické práce vydávané významnými americkými myšlenkovými trusty. Mezi nejvýznamnější patří beze sporu Washington Institute for Near East Policy, jenž se krom mírového procesu zaměřuje i na další státy Blízkého východu. Přes značnou odbornost výzkumných pracovníků institutu je nutné brát články s rezervou, neboť mezi významné sponzory institutu patří americká proizraelská lobistická skupina AIPAC. Další významné instituce, které se tématu věnují a jejich publikace budou ke zkoumání otázky použity, jsou konzervativní Heritage foundation, jejíž názory ovlivnily politiku G. W. Bushe a liberální CATO institute, který naopak patří ke kritikům Bushovy politiky pro oblast Blízkého východu.

Ačkoliv články přímo palestinských či výrazně propalestinských autorů bývají publikovány spíše v tisku, lze považovat za vhodné je vzít při zpracování práce v úvahu a to včetně osobních výpovědí významných palestinských představitelů, jako členů vyjednávacího týmu M. R. Areikata a A. Bishary či ministra zahraničí palestinské vlády R. Málkího, kteří v letech 2008 a 2009 navštívili Českou republiku.

V českém prostředí se domnívám, že není problematika reflektována tolik, kolik by si zasloužila, avšak i zde najdeme některé práce věnující se tématu. Především se jedná o knihu *Dlouhá cesta k míru* od L. Hindlsové, která se však věnuje problému více ze široka

a tudíž jsou aspekty zkoumané v této práci upozaděny. Další důležitou prací je Izrael a Palestina brněnského akademika M. Čejky. Jeho práce se však věnuje především vnitřnímu dění v Izraeli a vztahu Izrael Palestina, nikoliv přímo roli USA.

1. Dohody z Osla a jejich implementace

1.1. Clintonova administrativa, základní východiska a dohody z Osla

Pokud se zaměříme na otázku palestinské státnosti z pohledu USA, dostaneme se do období po skončení studené války. Celosvětově začal být celý problém více medializovaný od konce 60. let, nicméně žádná reálná varianta řešení se nenabízela. Svůj podíl na situaci mělo probíhající soupeření mezi USA a SSSR, neboť Sověti poskytovali Organizaci pro osvobození Palestiny (OOP), jako hlavní politické reprezentaci Palestinců výraznou politickou podporu.² Na druhou stranu Izrael byl a je dlouhodobým „pilířem“ amerického vlivu na Blízkém východě a podpora USA byla z hlediska poskytnutých finančních prostředků a zbrojních dodávek velmi silná.³

Dalším důležitým faktorem je i přístup OOP k válce v Zálivu v roce 1991. Pozici OOP v arabském světě citelně oslabil podpora Sadáma Husajna před a během války. Tím pádem byla organizace nucena hledat jiné, než silové řešení pro naplnění svých cílů deklarovaných v Chartě OOP včetně palestinské státnosti, přestože některých cílů se musela logicky vzdát, protože jejich naplnění by jiným než silovým způsobem nebylo možné.

K prvním důležitým jednáním mezi představiteli Izraele a Palestinců došlo už na konferenci v Madridu 1991, ještě za prezidentství G. Bushe staršího. Zde však ještě nepůsobil OOP jako zástupce Palestinců usilujících o svůj stát, ale byla pouze součástí jordánské delegace. Přesto došlo de facto ze strany Izraele k uznání palestinské reprezentace a implicitně i části jejich nároků.

Svým způsobem se s obdobným problémem, tj. legitimitou delegací musela vypořádat i Clintonova administrativa v roce 1993 při jednáních ve Washingtonu. Předtím bychom

² BEININ J., *The Struggle for sovereignty: Palestine and Israel, 1993-2005*. Stanford: Stanford university press, 2006, str. 6.

³ MEARSHEIMER J. a WALT S., *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*. in *Middle East Policy*, ročník 13, číslo 3, Jaro 2006, str. 31-34.

se ale měli vrátit k celkovým postojům Clintonovy administrativy, které determinovaly postoje ke zkoumané otázce v období 1992-1996. Tandem Clinton - Gore býval někdy před svým nástupem do úřadu označován za nejvíce proizraelské politiky ve vysokých úřadech v USA za poslední desetiletí. Jako jeden z důvodů pro takové označení bývá uváděn i výběr prezidentových poradců, především M. Indyka a D. Rosse.⁴ Lze se ale domnívat, že obdobné vnímání administrativy, jako je naznačeno výše, ze strany židovských nátlakových skupin umožnilo Clintonově týmu poněkud pružnější přístup k Izraeli, bez toho aniž by se dostal pod výraznější tlak ze strany kongresu.

Clintonova administrativa se však nechtěla příliš angažovat v zahraničních problémech, neboť po konci studené války byla tato témata považována za podružná a do popředí zájmu americké společnosti se dostaly domácí otázky a ekonomická politika.⁵

Úlohu USA, jako dominantní cizí síly v otázce řešení palestinské státnosti a posunu, lze odvodit i z jednání, která vedl B. Clinton během přechodného období s izraelským premiérem J. Rabinem a egyptským prezidentem H. Mubarakem, přestože nebylo jasné, nakolik se prezident bude otázkám spojeným se zainteresovanými státy věnovat.⁶

Ačkoliv lze spatřovat pokračující rozvoj jednání v návaznosti na Madridskou konferenci, na dohody z Osla 1993 měla administrativa pouze nepatrný vliv. Oficiální část rozhovorů, která však nic konkrétního nepřinesla, probíhala za podpory procesu ze strany USA ve Washingtonu. Na jednání v Oslu však tato část rozhovorů neměla vliv a dokonce lze konstatovat, že probíhala oficiálně za zády USA.⁷ Neangažovanost USA v jednáních v Oslu nelze připisovat pouze malé snaze nové administrativy, ale i neoficiálnímu statutu norských jednání a i skepsi amerických představitelů k dosažení dohody nikoliv na nejvyšší úrovni.⁸ Informace o existenci dohody se na veřejnost

⁴ NEFF D., *The Clinton administrativ and UN resolution 242*. in *Journal of Palestinian Studies*, ročník 23, číslo 2, zima 1994, str. 22.

⁵ HINDLSOVÁ L., *Dlouhá cesta k míru*. Praha: Professional publishing, 2004, str. 49-50.

⁶ CLINTON B., *Můj život*. Praha: Ikar, 2004, str. 514.

⁷ BEININ J., *The Oslo process and the limits of a pax Pamericana* in BEININ J. a STEIN R. L. (eds.), *The Struggle for sovereignty: Palestine and Israel, 1993-2005*, Stanford: Stanford university press, 2006, str. 26.

⁸ HINDLSOVÁ L., *Dlouhá cesta k míru*. Praha: Professional publishing, 2004, str. 58.

dostala v září 1993. Což mimo jiné vedlo ke změně ve vnímání OOP, která se z teroristické organizace již oficiálně přeměnila ve vyjednávacího partnera.

Přestože bylo dohody dosaženo bez bližší participace USA, nelze popřít přetrvávající vliv USA v oblasti a i na celý mírový proces. Clinton dokázal prosadit bez většího odporu stran, aby k podpisu dohody došlo ve Washingtonu. Také role svědka uzavřené dohody demonstruje vliv USA na proces, ačkoliv v obdobné roli vystupuje u dohody z Oslo i Rusko.

Celý podpisový akt bývá někdy označován za přelomový. Svým způsobem to lze akceptovat, neboť po letech došlo k hmatatelnému vývoji a očekávání obou stran byla veliká.⁹ Na druhou stranu nelze považovat jeden dílčí krok za urovnání celého sporu, a ačkoliv se jistě jednalo o posun v otázce státnosti, mezi představiteli obou delegací přetrvávala odtažitost a opatrnost.¹⁰

1.2. Dohody z Osla a závazky USA

Samotná dohoda z Osla je dnes hodnocena značně rozporuplně. Již jen subjektivita stran je pozoruhodná. Na jedné straně vystupuje Izrael jako suverénní stát, zatímco legitimita jednání OOP je zpochybněna částečně samotnou preambulí smlouvy, ve které se mluví o OOP jako součásti Jordánsko-palestinského vyjednávacího týmu. Tento nedostatek subjektivity byl však pro budoucí jednání smlouvou odstraněn založením samosprávné palestinské jednotky na území Západního břehu a pásma Gazy - tzv. palestinská samospráva. Jejimi hlavními představiteli se stali členové OOP.

Je především nutné si uvědomit, že se jedná pouze o rámcovou dohodu, a z této skutečnosti vyplývá i většina výtek. Především není nikde jasně stanoveno územní vymezení, na kterém by budoucí palestinský stát měl vzniknout, ačkoliv je zde jasně řečeno v článku 1, že by tohoto cíle mělo být dosaženo. Smlouva hovoří o území Západního břehu a pásma Gazy, nicméně již nikde podrobněji nespecifikuje, jak velké toto území bude.

K problému jasného vymezení území budoucího palestinského státu také Clintonova administrativa nikdy nezaujala jednoznačné stanovisko a ponechala řešení na Izraeli a palestinské samosprávě. Ačkoliv Clinton podporoval rezoluci Rady bezpečnosti č. 242,

⁹ CLINTON B., *Můj život*. Praha: Ikar, 2004, str.618.

¹⁰ CLINTON B., *Můj život*. Praha: Ikar, 2004, str. 619.

na které je založena naprostá většina smluv dotýkající se mírového procesu, nespécifikoval, zda podporuje izraelský nebo arabský výklad, neboli stažení k hranicím z roku 1967 či 1948. Podle D. Neffa se však USA klonily vždy spíše k izraelskému výkladu.¹¹

Pokud bychom měli hledat konkrétní závazky, které z dohod z Osla vyplývaly pro USA, budou výsledky mizivé. Konkrétně smlouva uvádí USA jen na konci jako jednoho ze dvou svědků dohody. Tato role však spíše demonstruje pozici USA v regionu, než konkrétní závazky. Také se již tehdy dala předpokládat americká angažovanost v rámci ustanovení článku 3 o dohlížení mezinárodního společenství nad volbami na palestinských územích.

Další oblastí, ve které se USA angažovaly, byla ekonomická spolupráce s novou palestinskou administrativou a dalšími palestinskými podnikateli. Na schůzce nové palestinské samosprávy, ministra zahraničí W. Christophera a prezidenta Clintona se několik podnikatelů zavázalo k investicím na Západním břehu a v pásnu Gazy.¹² Na druhou stranu, ani v ekonomické podpoře budoucímu státu, nevystupovala administrativa USA jako jediný garant. Řada ekonomických programů měla být podle přílohy 4 řešena v rámci skupiny G7.

Jak je vidět, reálné závazky ze smlouvy byly minimální. To vyplývalo i z procesu sjednání dohody z Osla. Zatímco při sjednávání dohody z Camp Davidu v roce 1979 na celém procesu výrazně USA participovaly, v tomto případě stály v pozadí, a proto její výraznější realizace zůstávala na straně Izraele a Palestinců.¹³ Zajištění procesu ze strany USA spočívalo především v obecném diplomatickém rámci, ve snaze o finanční podporu obou stran a nikoliv v roli aktivního mediátora.

1.3. Implementace dohod

Tato část bude zaměřena na prosazování a další rozvíjení základního rámce, který byl vytvořen v Oslu a to s drobným přesahem až do atentátu na premiéra J. Rabina.

¹¹ NEFF D., *The Clinton administrative and UN resolution 242*. in *Journal of Palestinian Studies*, ročník 23, číslo 2, zima 1994, str. 25.

¹² CLINTON B., *Můj život*. Praha: Ikar, 2004, str. 623.

¹³ HINDLSOVÁ L., *Dlouhá cesta k míru*. Praha: Professional publishing, 2004, str. 63.

Clintonova administrativa zachovávala podobný přístup k problému jako při sjednávání smlouvy a její aktivita v přímých jednáních byla minimální. Přesto při většině jednání USA působily, a to především jako společný partner, který se snažil o budování důvěry mezi dvěma znepřátelenými stranami, ačkoliv sám s vlastním řešením nepřišel. Navíc díky své přítomnosti mohla působit administrativa pro obě strany jako poslední instance ve vzájemných sporech.¹⁴ Nelze přesně vymezit, nakolik byl tento přístup efektivní, ale musíme konstatovat, že po atentátu na J. Rabina a následném vítězství opozičního B. Netanjahua se po delší čas nedokázala administrativa USA přeorientovat z pasivního podporovatele do aktivní role.

Kromě role spojené přímo s představiteli palestinské samosprávy a Izraele napomáhaly USA mírovému procesu i nátlakem na fundamentalistické síly, které s vedením jednání nesouhlasily. Především se jedná o udržení radikálních hnutí jako HAMAS a Hizballáh mimo mezinárodní podporu a finanční zázemí. Tato možnost však byla omezena, neboť hlavní podporovatelé teroristů jako Irán či Sýrie patřili spíše k protiamerickému táboru v oblasti a ani neudržovaly s USA diplomatické styky či jen základní. Celou situaci ve vztahu k Sýrii poněkud komplikovala probíhající jednání o Golanských výšinách, která však nejsou otázkou této práce.¹⁵

S bezpečnostní otázkou se pojí další velká kapitola vlivu USA na mírový proces. Bezpečnostní situace Izraele zůstávala pro USA i díky předchozí provázanosti během studené války důležitá. Navíc pocit bezpečnosti v Izraeli pomáhal větší ochotě pokračovat v mírovém procesu. V tomto ohledu byl nátlak na dodržování deklarací a úmluv o zastavení teroristických útoků na palestinskou samosprávu neporovnatelný s nátlakem k dodržování závazků ze strany Izraele. Kromě výše naznačené orientace administrativy, zde hrála roli i silná židovská lobby v USA a bouřlivá situace ve světě, především válka v Bosně a snaha o řešení v Severním Irsku, neboť probíhajícímu procesu mezi Izraelem a Palestinci nebyla ze strany prezidenta věnovaná taková pozornost.¹⁶

¹⁴ PHILLIPS J., *Beyond the Israeli-PLO Peace agreement: the U.S. Role in consolidating peace*. available at <http://www.heritage.org/Research/MiddleEast/bg963.cfm> (13. 2. 2009).

¹⁵ PHILLIPS J., *Beyond the Israeli-PLO Peace agreement: the U.S. Role in consolidating peace*. available at <http://www.heritage.org/Research/MiddleEast/bg963.cfm> (13. 2. 2009).

¹⁶ CLINTON B., *Můj život*. Praha: Ikar, 2004, str. 765.

Pokud se vrátíme k samotným prováděcím dokumentům vztahujícím se ke vzniku Palestinského státu, uzavřených na základě principů vyplývajícím z dohod z Osla, shledáme aktivitu a reálné závazky USA obdobné jako v případě smlouvy z Osla. USA samozřejmě zůstávají garantem procesu a to jak na základě své pozice v oblasti a mezinárodním společenství, tak formálně jako svědci smluv.¹⁷

V tomto případě se také dostáváme do složité situace ohledně kontinuity americké politiky k oblasti. Zatímco Izrael i Palestinská samospráva s ohledem na mírový proces a potažmo palestinský stát zmiňuje na mnoha místech pokračující proces jako důsledek Madridské konference z roku 1991,¹⁸ zůstává administrativa B. Clintonna spíše nečinnou, což na druhou stranu příliš nevadilo, dokud proces postupoval vpřed. Proto zde v otázce kontinuity zahraniční politiky nespátřujeme žádné velké zvraty v přístupu k otázce palestinského státu a v souladu s předchozími administrativami přenechává i Clinton otázku státu z velké většiny na Izraeli. V pozdějších letech se tato situace poněkud mění, jak se ukáže v dalších kapitolách.

V inkriminovaných letech byla představa o palestinském státu, jako plně suverénní jednotce, spíše utopií, což dokládají i smlouvy navazující na dohody z Osla. Ačkoliv mělo být podle izraelských představitelů postupně vymezeno území nové „státní“ jednotky v rámci procesu a utvořena efektivní správa a samospráva, zůstávají takřka veškeré bezpečnostní otázky v rukou Izraelců a i možnost Palestinců vést samostatnou zahraniční politiku zůstává omezena.

Tato omezení ustavují spíše palestinský protektorát než stát, neboť Palestinci nedosáhly plné suverenity ve všech jejích aspektech a ani o nich v zásadě nemohli sami rozhodnout, nicméně jedinými podmínkami USA bylo zapracování rezolucí Rady bezpečnosti č. 242 a 338, které stanovovaly tezi území za mír, i když její interpretace Izraelem a Palestinci byla poněkud odlišná a řešení spočívající na vytvoření dvou státních struktur,¹⁹ které protektorát v zásadě splňoval.

¹⁷ Na svědecké bázi, však v tomto případě nelze konstituovat dominantní postavení USA, neboť ve stejné roli figurují také Rusko a Egypt.

¹⁸ Např. preamble Agreement on the Gaza Strip and the Jericho Area či Israeli-Palestinian interim agreement on the West bank and the Gaza strip

¹⁹ tzv. Two state solution

2. Memorandum z Wye river

2.1. Zastavený proces? Důvody svolání setkání ve Wye river plantation

Mírový proces se postupně v polovině 90. let zpomaloval, až zastavoval. Již první dohody mezi Palestinci a představiteli Izraele byly obtížné, avšak s přibývajícím časem se situace komplikovala především díky útokům radikálních skupin. Ještě před koncem Clintonova prvního funkčního období došlo k několika událostem, které značně ovlivnily mírový proces. První z nich byla smrt premiéra J. Rabina z rukou židovského radikála J. Amira. Rabinova smrt bývá označována za významný přelomový bod v celém procesu.²⁰ Důvody pro toto tvrzení lze spatřovat v postupu nástupce Š. Perese, který se rozhodl do voleb rozjitřené nálady v Izraeli nestupňovat a počkat na případný vlastní mandát a tedy nepokračovat ve větší míře v mírovém procesu. Důležité postavení Rabinovi samozřejmě přikládala i americká administrativa, která byla vraždou zaskočena. Šok a z něj plynoucí zmatenost pro budoucí politiku USA k problému dobře ilustruje sám prezident, který napsal: „...nedokázal jsem si představit, že by zemřel, a nevěděl jsem, co bych na Blízkém východě bez něho dělal nebo měl dělat.“²¹

Vzhledem k nedostatku angažovanosti USA v procesu byla Rabinova smrt značně nepříjemná, nikoliv však fatální. Amerikou budovaná důvěra mezi hlavními představiteli obou států byla pochopitelně ztracena, přesto se již dříve podařilo zlepšit vzájemné vztahy i na nižších úrovních jako například mezi hlavními vyjednaváči A. Kurájou a U. Savirim.²²

Jako daleko podstatnější, pro utlumení aktivity kolem palestinské otázky se ukázaly následné volby. V roce 1996 se měly odehrát jak v USA, tak v Izraeli a na Palestinských územích. Ani jedna strana tak nepřikládala v této době pokroku v mírovém procesu takový význam, neboť finální dohoda byla stále vzdálená a tudíž neprodejná pro voliče. Faktem zůstává i skutečnost, že dohody z Osla byly kritizovány v Izraeli i v USA jako nedostačující pro bezpečnost Izraele a jejich další prohlubován by mohlo některé spíše

²⁰ ČEJKA M., *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Brno: Centrum strategických studií, str. 196.

²¹ CLINTON B., *Můj život*. Praha: Ikar, 2004., str. 771.

²² viz např. ROSS D., *The Missing Peace: The Inside Story of the Fight for Middle East Peace*. str. 188-192.

pravicové skupiny voličstva odradit.²³ Podstatnou změnu pro další jednání přinesly právě volby v Izraeli. Š. Peres nedokázal využít pro něj a Stranu práce výhodnou náladu po smrti Rabina a i díky odkladu voleb prohrál se svým vyzyvatelem z pravicového Likudu B. Netanjahuem, který byl považován za odpůrce vzniku palestinského státu a ve volbách sliboval zastavení dalších rozhovorů, i když ne odvolání již dojednaného.

USA samozřejmě stály o pokračování celého procesu, ale reálné prosazení za podobných podmínek jako za Rabinovy nebo Peresovy vlády nebylo v daný okamžik možné. Netanjahu měl také blíže k americkým konzervativním kruhům, ačkoliv se již jako vůdce opozice několikrát sešel s představiteli americké administrativy včetně B. Clintona.²⁴ Na těchto jednáních naznačil ochotu pokračovat v jednáních, nicméně myšlenka na zpomalení procesu a zvýšení bezpečnostních záruk Izraeli byly základními kameny jeho programu, které se snažil prosazovat i po volbách.²⁵

Jednání se proto soustředila hlavně na implementaci dohod z Osla, především v oblasti bezpečnosti. Izrael se odmítal stáhnout z oblasti Hebronu, kde žila početná radikální židovská menšina uprostřed města. Navíc Netanjahu požadoval změnu charty OOP, která přes vzájemné uznání obsažené v dohodách z Osla, s existencí Izraele nepočítala. Pro USA bylo obtížné ne jen před volbami tlačit Izrael k dalšímu postupu i díky tvrdosti s jakou se Izraelští představitelé prezentovali.

K větším pokrokům v otázce palestinského státu docházelo po vyhocení problémů v oblasti, neboť se obě strany obávaly případné velké vlny násilností jako v případě první intifády. Příkladem mohou být veliké nepokoje v roce 1996 po otevření tunelu pod chrámovou horou. Nejen, že si demonstrace vyžádaly řadu mrtvých a zraněných, ale palestinská samospráva během nich ztratila kontrolu nad obyvatelstvem a dokonce i vlastní policií. Tento radikální vývoj vedl ke svolání schůze do Washingtonu, kde se palestinská samospráva a Izraelská vláda shodli na nutnosti další implementace dohod z Osla včetně stažení vojsk z Hebronu.²⁶

²³ HADAR L. T., *The Mouse that Roared*. in *Journal of Palestinian Studies*, ročník 28, číslo 1, podzim 1998, str. 80-81.

²⁴ CLINTON B., *Můj život*. Praha: Ikar, 2004, str. 797.

²⁵ CLINTON B., *Můj život*. Praha: Ikar, 2004., str. 810.

²⁶ RABBANI M., *Palestinian authority, Israeli rule*. in BEININ J. a STEIN R. L. (eds.), *The Struggle for sovereignty: Palestine and Israel, 1993-2005*, Stanford: Stanford university press, 2006, str. 75-76.

Na samotném znění dohody o stažení z Hebronu se USA podílely výraznou měrou. Jako hlavní osoba vyjednávání z americké strany vystupoval D. Ross, ačkoliv nelze pominout ani účast W. Christophera, která byla oproti předchozím jednáním výrazně vyšší i s ohledem na snahu skončit období s čistým stolem.²⁷ Vzhledem ke zdlouhavosti jednání a vrcholící předvolební kampani doma se prezident přímo jednání neúčastnil a přes mnohá telefonická spojení lze jeho roli považovat za malou.

Dohoda o Hebronu přenesla pod přímou Palestinskou správou další část území a především větší část z posledního velkého palestinského města, které nebylo pod palestinskou správou. S daným územím bylo sice počítáno v původních dohodách jako s převážné většiny Palestinským, tj. které připadne budoucímu státu, avšak z pohledu Izraelské vlády se jednalo o značný ústupek.

Celkově se aktivní role USA v jednání o palestinském státu s vládou B. Netanjahua a zpomalením rozhovorů zvětšuje. Z pozice pouhého zainteresovaného pozorovatele se stále více američtí představitelé zapojují do rozhovorů a např. dohody o Hebronu bylo dosaženo až hrozbou odchodu amerických vyjednávačů z jednání.²⁸ Rostoucí americkou aktivitu lze přičítat i obavám ze zastavení rozhovorů a z něj plynoucímu zvyšování napětí na Blízkém východě.

Situace, předcházející aktivizaci amerického elementu v otázce palestinské státnosti, bývá někdy označována za zastavení mírového procesu. Přesto je toto označení poněkud nepřesné. Došlo sice ke značnému zpomalení jednání s minimálními reálnými dohodami, ale jednání jako taková nebyla na delší dobu zastavena. Další vývoj velice komplikovala situace na palestinských územích a v Izraeli, nicméně to naopak vedlo USA k deklaraci podpory vlád Izraele a Palestiny proti vnitrostátní opozici, především ze strany radikálních uskupení.²⁹

Situace se poněkud změnila po znovuzvolení B. Clintona do prezidentského křesla a sestavení nové administrativy. Na postech úzce provázaných s mírovým procesem a

²⁷ CLINTON B., *Můj život*. Praha: Ikar, 2004., str. 841. nebo

QUANDT W. B., *Peace Process: American Diplomacy and the Arab-Israeli Conflict since 1967*. str. 345-348.

²⁸ HINDLSOVÁ L., *Dlouhá cesta k míru*. Praha: Professional publishing, 2004., str. 92-93.

²⁹ HINDLSOVÁ L., *Dlouhá cesta k míru*. Praha: Professional publishing, 2004., str. 100-104.

budoucím palestinským státem došlo k podstatné změně. Místo W. Christopfera nastoupila na post ministra zahraničí M. Allbrightová. Druhé funkční období se u prezidentů vyznačuje zvýšenou aktivitou a větší ochotou dělat nepopulární kroky,³⁰ což ve vztahu palestinskému státu znamenalo větší ochotu zatlačit na Izrael z pozice nejbližšího spojence. Další domácí událost, která zvýšila aktivitu v zahraničněpolitické oblasti, bylo vypuknutí kauzy kolem M. Lewinské. Tato událost mohla oslabit prezidentovu pozici, který pro posílení své pozice zahraničním úspěchem více tlačil Netanjahua a Arafata k další významnější dohodě.³¹

Přístup USA spolu s nástupem M. Allbrightové se také oproti nástupu Clintona v roce 1994 již definitivně změnil z pouhé podpory jednání o palestinském státu, na aktivní přístup, což souvisí i s nástupem B. Netanjahua do funkce, neboť sám o sobě nebyl ochoten jednání facilitovat jako předchozí tandem Rabin-Perés . Definitivně to potvrdil americký návrh rámcové dohody, který počítal s přechodem dalšího území pod přímou Palestinskou správou v březnu 1998. Po jeho odmítnutí Izraelskou stranou naznačila americká strana prostřednictvím M. Allbrightové možnost přehodnocení svého přístupu k Mírovému procesu.³² Není sice možné odhadnout konkrétní realizaci a dopady změny přístupu na budoucnost palestinského státu, nicméně se obě strany obávaly přerušení rozhovorů, neboť by to vedlo k posílení radikálních elementů v oblasti a situace by se opětovně mohla vymknout z rukou.³³ Celková změna přístupu vedla prezidenta k pokusu dosáhnout pokroku na základě summitu obdobného jednáním v Camp Davidu v roce 1978. Proto byly obě strany pozvány do Washingtonu na říjen 1999 a na následná jednání na Wye River Plantation v Marylandu, kde mělo být dosaženo konečné dohody.

Konečná dohoda se nakonec ukázala jako nemožná a i přes rostoucí roli USA nemohlo dojít k dosažení dohody v rozsahu, jaký si administrativa představovala před začátkem

³⁰ Jistou roli v ochotě jít proti veřejnému mínění a silným zájmovým skupinám sehrává i fakt nemožnosti zvolení do dalšího funkčního období a tím pádem i jistý druh neodpovědnosti ve funkci.

³¹ QUNADT W. B., *Clinton and the Arab-Israeli Conflict: The Limits of Incrementalism*. in *Journal of Palestine Studies*, ročník 30, číslo 2, zima 2001,. str. 27.

³² QUNADT W. B., *Clinton and the Arab-Israeli Conflict: The Limits of Incrementalism*. in *Journal of Palestine Studies*, ročník 30, číslo 2, zima 2001,. str. 27.

³³ CLINTON B., *Můj život*. Praha: Ikar, 2004, str. 921.

summitu. Konečné znění alespoň rámcové dohody vzniklo až během poslední noci summitu a průběh jejího přijímání implikuje, nakolik si byly představy všech aktérů vzdálené.

2.2. Memorandum z Wye river-řešení a závazky

Jednou ze základních otázek, kterou bychom si chtěli v této kapitole položit je, zda mohla americká administrativa ve Wye river plantation udělat pro palestinskou státnost více? Pochopitelně nelze na takovou otázku jednoduše odpovědět, ale aby šlo vůbec nějakých závěrů dosáhnout, musíme prvně načrtnout, co dohoda v dané oblasti nového přinášela.

V zásadě lze říci, že v otázce palestinské státnosti přinášelo memorandum pouze několik nikterak zásadních změn, z nichž většina byla deklarována ještě jako pokračování dohod z Osla. Došlo ke stanovení tří fází předání dalších 13% území z plné Izraelské správy pod alespoň částečnou správu palestinskou a to v poměru 12% pro sdílenou správu Izraelsko-Palestinskou a 1% pod plnou správu palestinské samosprávy. Území, které dle starších dohod bylo přidělené pod společnou správu, zabírající 14,2% dané části se přesunulo pod plnou palestinskou správu. Došlo tím ke zvětšení státního území palestinské samosprávy, nicméně i tak jeho velikost nebyla značná a i možnosti efektivního ovládnutí oficiálními palestinskými představiteli byly, přes ujednání memoranda, malé. Memorandum sice obsahovalo pasáž o dalším stažení Izraelských vojsk a správních orgánů, nicméně jeho znění bylo poněkud vágní, jak po časové stránce, tak co do rozsahu a k dalšímu upřesnění či vývoji za vlády B. Netanjahua nedošlo.³⁴

Z hlediska otázky efektivity státní moci byla role Spojených států rozhodně zajímavější. Významnou část memoranda zabírají ustanovení věnující se z izraelského hlediska klíčové otázce bezpečnosti a boje proti terorismu. V tomto ohledu zatím palestinská samospráva dle představ Izraelců nepracovala dobře. Základní postoj vlády před jednáním lze ilustrovat na několika projevech a vyjádřeních premiéra: ...a já želim toho,

³⁴ Na Memorandum z Wye River se z následných dohod odvolává pouze dohoda z Šarm aš Šaichu, která obsahuje další harmonogram přechodu „okupovaných“ území pod Palestinskou správu

The Sharm el Sheikh Memorandum. available at
http://www.knesset.gov.il/process/docs/sharm_eng.htm (23.12. 2008)

že dnes nemohu konstatovat skutečnost, že Palestinská samospráva vskutku bojuje s terorismem či plní podmínky (související s bezpečností vloženo O. L.) zmíněné v dohodě o Hebronu.³⁵

USA mohly Palestincům zajistit jak materiální pomoc, tak pomoc v oblasti výcviku policistů a určení taktiky. I z důvodu posílení důvěry Izraelců v další mírový proces byly ustanoveny bilaterální americko-palestinská a trilaterální americko-izraelsko-palestinská bezpečnostní komise, jejichž hlavní náplní práce měly být konzultace v oblasti boje proti terorismu, zjednodušení bezpečnostní spolupráce s Izraelskou armádou a kontrolou postupu palestinských bezpečnostních orgánů. Účast USA v daných komisích také demonstruje posun role v jednáních k větší aktivitě a stylizace do role arbitra, který se přes některá nedorozumění těší důvěře obou stran, což mohlo pomoci opětovně sblížit obě strany.³⁶

Hlavním aspektem pro hodnocení dohody jako neúspěšné se stala její implementace. Únavná jednání sice vedla k dohodě mezi delegacemi,³⁷ ale neshrnovala všeobecný konsenzus domácí politiky jednotlivých aktérů. Zatímco Arafatovi se přes obavy z oslabení vlastní pozice svoláním Rady OOP podařilo svoji pozici udržet a prosadil změnu Charty OOP tak, jak bylo ujednáno,³⁸ byla ratifikace a implementace dohody pro Netanjahua jako premiéra osudnou. Při hlasování v Knessetu se musel spolehnout na opoziční poslance Strany práce a v Likudu se proti němu i v souvislosti s dalšími přehmaty a aférami vytvořila natolik silná opozice, že se raději rozhodl dva měsíce po podpisu dohody vyhlásit předčasné volby.³⁹ K realizaci dohody nakonec tedy nepomohlo ani schválení realizace Amerických závazků kongresem v listopadu 1999.

³⁵ NETANJAHU B., *Projev k Izraelské asociaci vydavatelů*. říjen 1997, available at <http://www.mfa.gov.il/MFA/MFAArchive/1996-1997/Speech%20by%20PM%20Netanyahu%20to%20Israeli%20Editors-%20Associa> (14.6. 2009).

³⁶ ČEJKA M., *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Brno: Centrum strategických studií, str. 203.

³⁷ CLINTON B., *Můj život*. Praha: Ikar, 2004, str. 923.

³⁸ CLINTON B., *Můj život*. Praha: Ikar, 2004, str. 924

³⁹ ČEJKA M., *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Brno: Centrum strategických studií, str. 206.

Jak z hlediska růstu efektivní státní moci budoucího státu, tak jeho územnímu vymezení nelze tedy dohodu považovat za příliš významnou, nejen na základě nedostatku hmotné úpravy, ale i z hlediska neschopnosti prosadit ji z větší části do praxe.

3. Camp David 2000

3.1. Svolání summitu

Jednání v Camp Davidu v červenci 2000 jsou považována za konec rámce mírového procesu, utvořeného dohodami z Osla. V zásadě se jedná o vyvrcholení takřka desetiletého procesu s prozatím neúspěšným koncem. Na rozdíl od předchozích dohod měl summit v Camp Davidu přinést definitivní řešení palestinské státnosti, alespoň z pohledu většiny zúčastněných.

Přestože neúspěch summitu neznamenal konec veškerých snah o mírové řešení, v důsledku následných událostí na Blízkém východě je považován za jeden z mezníků procesu, např. Y. Peled konstatuje že: „ ...proces započatý v Oslu dosáhl svého okamžiku pravdy v Camp Davidu a poté se zhroutil...“.⁴⁰

Pokud chceme poznat hlavní příčiny neúspěchu, musíme se zaměřit již na jednání a postoje aktérů před summitem. Zatímco na palestinské ani americké straně nedošlo ke změnám v personálním obsazení od posledních jednání ve Wye River Plantation, proběhla v Izraeli po předčasných volbách změna vlády, v jejímž čele stanul nově E. Barak. V nového premiéra byla vkládána velká očekávání ohledně posunu v mírovém procesu a větší flexibilitě při jednání,⁴¹ ačkoliv osobně nebyl velikým zastáncem dohod z Osla.⁴² Nicméně Barak se rozhodl více akcentovat jednání se Sýrií⁴³, čímž byla otázka

⁴⁰ ...the Oslo process reaching its moment of truth at Camp David and then collapsing...

PELED Y., *From Zionism to Capitalism*. in BEININ J. a STEIN R. L. (eds.), *The Struggle for sovereignty: Palestine and Israel, 1993-2005*. Stanford: Stanford University press, 2006. str. 46.

⁴¹ ČEJKA M., *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Brno: Centrum strategických studií, str. 207.

⁴² QUNADT W. B., *Clinton and the Arab-Israeli Conflict: The Limits of Incrementalism*. in *Journal of Palestine Studies*, ročník 30, číslo 2, zima 2001, str. 29.

budoucnosti Palestiny odsunuta na vedlejší kolej. Přesto došlo k několika schůzkám i na nejvyšší úrovni, které však nepřinesly vážnější přínos jak k realizaci dohody z Wye, tak konečnému uspořádání Palestinského státu. Nicméně situace se díky palestinskému pocitu upozadění jejich otázky vyostřovala. V lednu 2000 Arafat přerušil rozhovory a jejich obnovení v březnu nemělo dlouhého trvání.

Právě tato opakující se stagnace a neúspěch při jednáních o míru se Sýrií vedl k myšlence svolání velkého summitu, který by přinesl další posun v otázce Palestiny. Iniciativy se chopili především američtí vyjednavací, neboť administrativu tlačil čas a kolaps mírových rozhovorů by jí byl vzhledem k její vzrůstající roli prostředníka v celém procesu přičítán. Postoje regionálních aktérů k novému summitu byly vlažné. Barak sice souhlasil se svoláním i v krátké době, avšak chtěl jednat přímo o finální dohodě a ne o nedokončeném prosazování dohody z Wye, na které naopak trval Arafat. Tento rozpor se však podařilo americkým vyjednavacům překonat akceptovaným návrhem na souběžně probíhající rozhovory k oběma tématům. Nicméně i tak Arafat se svými poradci trval na delším času na přípravu.⁴⁴ Faktem zůstává, že reálně se myšlenka svolání summitu prosadila až v první polovině června 2000 méně než měsíc před jeho vypuknutím. Tento fakt spolu s očekávanou dobou summitu, údajnou neochotou izraelské vlády prezentovat předem své nové návrhy⁴⁵ a předpokládaným krátkým trváním summitu⁴⁶ bezesporu nesliboval mnoho šancí na úspěch, i když samo podcenění přípravné fáze jednání nejen ze strany americké administrativy ještě úplně nevyklučovalo dosažení konečné dohody.

Dalším aspektem, který ztěžoval dosažení konečné dohody a tím pádem ohrožoval i úspěch summitu, se stala domácí pozice blízkovýchodních partnerů. Barakova koalice trpěla značnými vnitřními problémy, a přes pozitivní přístup většiny stran v koalici

⁴³ BARACK Ehud, *Victory speech 18. May 1999*. available at: <http://www.mfa.gov.il/MFA/Government/Speeches%20by%20Israeli%20leaders/1999/Victory%20Speech%20by%20Prime%20Minister%20Elect%20Ehud%20Barak>.

⁴⁴ HANIEH A., *Camp David Papers*. in Al-Ayaam, 29. červenec-10. srpen 2000, str. 2.

⁴⁵ HANIEH A., *Camp David Papers*. in Al-Ayaam, 29. červenec-10. srpen 2000, str. 4.

⁴⁶ Mělo se jednat přibližně o týdenní jednání, což lze usuzovat z dalšího prezidentova programu například summitu G8 na Okinawě.

k otázce řešení problematiky Palestinců nebylo zcela jasné, zda budou konkrétní ujednání podpořena. Navíc čelil Barak značnému politickému tlaku opozice, který mu neumožňoval přijmout dostatečně pružný přístup. Obdobnému tlaku byl vystaven i J. Arafat, a to především ze strany radikálních uskupení, jejichž tvrdá politika se zdála být momentálně úspěšnou, protože mírová cesta nepřinášela příliš reálných výsledků, a k dalšímu postupu v jednáních často docházelo v reakci na násilné akce, jako v případě útoku v Hebronu či otevření tunelu pod Chrámovou horou.⁴⁷ Americká administrativa nemohla tento tlak zmírnit jinak, než odložením summitu na pozdější a vhodnější dobu, což by ale bylo proti zájmu na stálém pokračování procesu a i proti přáním prezidenta Clintona dosáhnout před koncem funkčního období historického mezinárodněpolitického úspěchu.

3.2. Jednání a výsledky – odsouzení k nezdaru?

Samotné jednání začalo 11. července a oproti plánu skončilo až 25. července. USA se podařilo v Camp Davidu vytvořit příjemnou neformální atmosféru, která nabízela řadu možností k neformálním jednáním a respektovala zvyklosti a potřeby všech zúčastněných.⁴⁸ Na druhou stranu nedisponovalo místo dostatkem informačních kanálů pro spojení s vnějším světem, což sice mohlo snižovat tlak na vyjednavče, avšak znemožňovalo dlouhodobější trvání summitu s ohledem na nutnost čelních představitelů dál řídit výkonnou moc.

Kromě oproštění delegace od vnějšího tlaku nahrávalo úspěchu summitu i samotné postavení B. Clintona v očích blízkovýchodních partnerů, který se mimo své silné osobní charisma, těšil značné míře důvěry, a to jak u vůdců, tak i v širší populaci. Navíc panovala nejistota ohledně přístupu Clintonova nástupce, který rozhodně nemusel udržovat problematiku izraelsko-palestinského konfliktu potažmo palestinské státnosti v popředí zájmu.⁴⁹ Přes svoji navenek silnou pozici si Clinton sám nebyl jistý úspěchem, což se mohlo projevit v pozdějších fázích rozhovorů v neochotě k tvrdšímu přístupu

⁴⁷ QUNADT W. B., *Clinton and the Arab-Israeli Conflict: The Limits of Incrementalism*. in *Journal of Palestine Studies*, ročník 30, číslo 2, zima 2001, str. 30.

⁴⁸ HANIEH A., *Camp David Papers*. in *Al-Ayaam*, 29. červenec-10. srpen 2000, str. 7.

⁴⁹ QUNADT W. B., *Clinton and the Arab-Israeli Conflict: The Limits of Incrementalism*. in *Journal of Palestine Studies*, ročník 30, číslo 2, zima 2001, str. 31.

v jednáních vůči Izraelcům či Palestincům. Sám pak uvádí, že důvodem ke svolání schůzky byl fakt že „ ... jsem věřil, že zhroucení mírového procesu by bylo téměř jisté, kdybych to neudělal.“⁵⁰ Což ukazuje na přesvědčení o nutnosti summitu, zároveň také na vnitřní nejistotu ohledně úspěchu.

Další podstatný faktor, pro hodnocení možností úspěchu summitu představovaly plány zainteresovaných stran ohledně finální dohody a jejich ochota ke kompromisu. V otázce představ Baraka a Arafata se bohužel dostáváme na nejistou půdu, protože naprosto přesné představy aktérů před začátkem jednání i s ohledem na jejich výsledek neznáme.

Poněkud jasnější představu si lze udělat na straně Izraele, i díky výrazně větší ochotě angažovat se v rozhovorech o konečném statutu. V otázce území šlo o neochotu vrátit se plně k hranicím z roku 1967 a s tím související zachování některých velikých osad na Západním břehu⁵¹. Dále požadoval sjednocení Jeruzaléma a jeho zachování pod izraelskou suverenitou.⁵² Co do efektivního výkonu suverenity budoucího palestinského státu žádal Barak v rámci zajištění izraelské bezpečnosti nevytvoření palestinské armády.⁵³

Naproti tomu cíle Palestinské strany se sice zdají v dlouhodobém kontextu jasnější, avšak jejich priority jednání na summitu jsou mlhavější, a to i díky jejich prvotní neochotě k obdobně rozsáhlým jednáním. Lze však předpokládat, že mezi jejich představy v otázce Palestinského státu patřilo stažení Izraelských vojsk ze všech Palestinských území a vytvoření státu s Východním Jeruzalémem jako hlavním městem.⁵⁴

⁵⁰ CLINTON B., *Můj život*. Praha: Ikar, 2004, Str. 1025.

⁵¹ Do těchto osad by byli sestěhováni zbývající osadníci, jejichž osady na palestinských územích by byly zrušeny.

⁵² Je nutné si uvědomit význam Jeruzaléma nejen jako lokální metropole a správního centra, ale i jeho náboženský význam. Jen několik desítek metrů od sebe se zde nacházejí nejposvátnější židovská i muslimská poutní místa a jak řekl L. Kropáček na konferenci Fora 2000 dne 12.10. 2009. „...je takřka nemožné dělit území kde je posvátný takřka každý metr.“

⁵³ ČEJKA M., *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Brno: Centrum strategických studií, str. 208.

⁵⁴ QUNADT W. B., *Clinton and the Arab-Israeli Conflict: The Limits of Incrementalism*. in *Journal of Palestine Studies*, ročník 30, číslo 2, zima 2001, str. 32.

Pokud srovnáme požadavky obou stran na počátku summitu, musíme spatřit jejich vzájemnou protikladnost. Pokud by na nich strany trvaly, byla by jakákoliv finální dohoda nemožná. Proto je na místě si položit otázku, jak velkou míru flexibility strany při jednáních ukázaly a kam až mohly ve svých ústupcích ještě zajít.

V zásadě se nedá předpokládat, že by jedna ze stran ustoupila té druhé natolik, že by plně nebo takřka plně akceptovala její návrhy. Přesto zde prostor pro vzájemnou dohodu ze zpětného pohledu existoval a i během prvních týdnů jednání se dohoda nezdála absolutně nedosažitelná, i když o úspěchu panovaly pochyby.⁵⁵ Při jednáních projevil větší flexibilitu E. Barak, což opět souvisí s větší iniciativou ohledně jednání v Camp Davidu. Barakem akceptovatelné změny i v kontextu závěrečných jednání lze brát s ohledem na tehdejší poměry v Izraeli jako bezprecedentní, neboť byl ochoten vzdát se například části suverenity nad centrem Jeruzaléma ve prospěch Palestinců.⁵⁶ Na druhou stranu nelze vzhledem k jeho domácí pozici a problémům ve vládě jasně odhadnout, zda by případná finální dohoda prošla ratifikačním procesem v Knesetu. Pružnost v jednáních naopak na Palestinské straně takřka nenajdeme, a pro postup v jednáních bylo nutné ze strany USA často vyvinout nátlak spočívající v hrozbě ukončení summitu jako neúspěšného a veřejnou deklarací, která by z neúspěchu vinila Palestince.⁵⁷

Zásadní pro celý summit se tato rigidita postojů stala v otázce statutu Jeruzaléma, přestože nedošlo ke konečné dohodě ohledně dalších dílčích otázek. Fakt, že se spor o Jeruzalém stal hlavní příčinou krachu jednání, není vzhledem k jeho důležitosti až tak překvapivý. Město a jeho předměstí nepředstavují jen jedno z nejsvětějších míst tří největších monoteistických náboženství, ale i přirozené kulturně správní centrum pro široké okolí. Z toho vyplynul menší prostor pro jednání než například v otázce delimitace hranic nebo mezí suverenity budoucího Palestinského státu.

Právě v otázce Jeruzaléma vyvinula administrativa největší úsilí k posunu stran k finální dohodě. Clinton dokonce přišel jak s finálním plánem, který sice byl z velké části dílem

⁵⁵ PERLEZ J., *Clinton voices some optimism on peace talks*. in NY Times, 17. 7. 2000.

⁵⁶ QUNADT W. B., *Clinton and the Arab-Israeli Conflict: The Limits of Incrementalism*. in Journal of Palestine Studies, ročník 30, číslo 2, zima 2001, str. 32.

⁵⁷ CLINTON B., *Můj život*. Praha: Ikar, 2004, Str. 1028.

Izraelské strany, avšak představoval značný ústupek z předchozích pozic, tak vlastními dílčími návrhy, což představuje ještě větší zatažení USA do problematiky izraelsko-palestinských vztahů. Dle Kissingera pak následný neúspěch oslabil pozici USA v celém regionu.⁵⁸ Ani zvýšená aktivita Americké strany nevedla k akceptování návrhu ze strany Palestinců, zde je však nutno poznamenat, že návrh takřka nereflektoval jejich požadavky, jakkoliv byly celkově nereálné.⁵⁹

Pokud se již čistě zaměříme na roli USA ve snaze dosáhnout finálního řešení, měli bychom si ho rozdělit na fázi „mediační“ či vyjednávací a na část nátlakovou.⁶⁰ Pokud se jedná o samotná vyjednávání, lze sice konstatovat drobné rezervy v předkládání vlastních návrhů, které by mohly být pro strany akceptovatelnější. Takové plány by však musely být velice detailní a prokazovaly by větší zájem USA na vzniku palestinského státu než Palestinců a Izraelců samých. Navíc by později taková dohoda mohla být zneužita propagandou radikálů jako diktát velmocenské politiky. Není tedy zcela jasné, zda by nebyl aktivnější přístup, na základě výše uvedeného v tomto směru kontraproduktivní.⁶¹ Není možné přímo podsouvat hlavním stranám teze, které nejsou ochotny ve větší míře přijmout. Z tohoto pohledu lze považovat americkou politiku v Camp Davidu za vyváženou a v zásadě prostou nedostatků, pokud pomineme fázi před samotným jednáním. Poněkud jiná situace nastává v otázce použití nátlakových prostředků. Jak bylo uvedeno výše, Clintonova pozice vůči partnerům byla silná, na rozdíl od jejich domácího postavení. V porovnání s rokem 1978 tak měla administrativa rozhodně více možností, jak přinutit strany k dohodě. Nicméně ani Clinton ani zbytek jeho vyjednávacího týmu se nebyl ochoten uchýlit k výraznějšímu použití nátlakových prvků jako například, prezentovat otevřeně neochotu stran se dohodnout do médií či stažení dosavadní podpory procesu.⁶² Většina těchto prostředků by mohla oslabit pozici vlád Izraele i Palestinců v očích mezinárodního společenství a společnosti.

⁵⁸ KISSINGER H., *Potřebuje Amerika zahraniční politiku?*. Praha: BB Art, 2002, str. 146.

⁵⁹ HINDLSOVÁ L., *Dlouhá cesta k míru*. Praha: Professional publishing, 2004, str. 124-125.

⁶⁰ Toto rozdělení je pochopitelně umělé a při jednáních byly oba přístupy kombinovány. Nicméně pro větší názornost v úvahách o možnostech americké administrativy se tak autor rozhodl učinit.

⁶¹ KISSINGER H., *Potřebuje Amerika zahraniční politiku?*. Praha: BB Art, 2002, str. 146.

⁶² QUNADT W. B., *Clinton and the Arab-Israeli Conflict: The Limits of Incrementalism*. in *Journal of Palestine Studies*, ročník 30, číslo 2, zima 2001, str. 31.

Zůstává pochopitelně otázkou, zda by větší ochota k použití nátlakových prvků vedla k uzavření dohody a zda by taková dohoda mohla být ratifikována. Přinejmenším lze předpokládat větší přiblížení stanovisek aktérů během jednání. Možnost oslabení pozice USA v oblasti, kterou by takové jednání mohlo vyvolat nelze považovat za určující, neboť oslabení mohlo s vysokou pravděpodobností nastat i na základě neúspěšných jednání.⁶³

Jednání v Camp Davidu skončila krachem především díky neústupnosti blízkovýchodních partnerů z jejich pozic. Přesto ani z hlediska USA nelze považovat postup Clintonovy administrativy za zcela optimální. Chyby lze spatřovat především v nedostatečném předjednání hlavních otázek summitu a potažmo palestinské státnosti, a to především v otázce Jeruzaléma. Při samotných jednáních mohly USA tvrději tlačit na uzavření dohody a tak překlenout některé rozpory mezi stranami, tj. kromě nabídky pomyslného cukru, v podobě finanční či jiné hmotné pomoci použít také bič. Ačkoliv neúspěch neznamenal okamžitě krach celého rámce jednání, došlo k jeho pozastavení, neboť přes snahu USA jak Izrael, tak Palestinci odmítly jednání v bezprostřední době opakovat, obzvláště bez změny okolností či postojů druhé strany.⁶⁴ Důvody lze spatřovat především v napjaté vnitropolitické situaci a s tím spojený nedostatek pravděpodobnosti na brzký úspěch, který by právě mohl vnitropolitickou situaci zklidnit. Camp David tak nelze považovat za přímou příčinu začátku druhé Intifády, nicméně svým výsledkem přispěl k nárůstu frustrace ve společnosti z neúspěchů mírového řešení a tím pádem byl jednou z příčin dalšího kolotoče násilí.

4. G. W. Bush- nedostatek iniciativy?

4.1. Postoje G. W. Bushe a nové administrativy před 11. zářím 2001

Přes neúspěšná jednání o Palestinské státnosti koncem Clintonova funkčního období se musela nová nastupující administrativa G. W. Bushe vyrovnat s touto otázkou a nově nastalými problémy, kterým se budeme věnovat později. Je taktéž pochopitelné, že nová administrativa nestavěla svoji politiku k otázce budoucnosti Palestinského státu

⁶³ KISSINGER H., *Potřebuje Amerika zahraniční politiku?*. Praha: BB Art, 2002, str. 148.

⁶⁴ CLINTON B., *Můj život*. Praha: Ikar, 2004, Str. 1038.

na zelené louce. Základní orientace zahraniční politiky G. W. Bushe, včetně alespoň základního přístupu k oblasti Blízkého východu, byla známa již během jeho prezidentské kampaně a lze konstatovat, že v prvních měsících po nástupu do funkce nedoznala výrazných změn. Je také nutné vnímat Bushovu zahraniční politiku v kontextu předchozí politiky B. Clintona, neboť se o ni v některých bodech opírá, zatímco v jiných se vůči ní vymezuje.

Vzhledem k faktu, že se hlavním konkurentem G. Bushe na úřad prezidenta stal Clintonův vicepremiér Al Gore, byla Bushova prezidentská kampaň vedena jako vymezující se vůči předchozí administrativě. Právě oproti Clintonovi sázel Bush na více konzervativní přístup a menší angažovanost ve světě, především proto, že USA nemohou sami řešit většinu problémů ve světě, neboť se tak stávají neakceschopnými. Obzvláště vyniká tento přístup v porovnání se zahraniční politikou B. Clintona a jeho až hyperaktivním přístupem.⁶⁵ Navíc se Bush snažil více soustředit na domácí témata, jako byla reforma vzdělávání nebo snížení daní, přechod k izolacionismu však Bush ve svém projevu na sjezdu republikánské strany před volbami odmítl.⁶⁶ Oproti Clintonovi sázel Bush více na unilateralistický přístup a opuštění multilateralitu, neboť ten produkoval zbytečně mnoho jednání na úkor opravdového řešení problémů.

V otázce palestinské státnosti se G. Bush nehodlal oproti svému předchůdci tolik angažovat, jak plyne již z jeho prezidentské kampaně. Ve vzájemných izraelsko-palestinských vztazích dokonce ustupuje otázka vzniku Palestinského státu více do pozadí na úkor garancí bezpečnosti pro Izrael, které představují jeden ze 4 základních bodů zahraniční politiky pro Blízký východ. Nelze však jednoznačně tvrdit, že by myšlenka na budoucí stát byla zcela potlačena, nicméně v plánu bylo omezení aktivity, jehož důsledkem mělo být i „vychladnutí horkých hlav“ jak na palestinské tak izraelské straně, aby začali brát vzájemná jednání vážněji než dosud.⁶⁷

⁶⁵ HERMANN R. K. a REESE M. J., *George W. Bush's Foreign Policy*. in CAMPBELL C. a ROCKMAN B. A. (eds.), *The George W. Bush presidency: appraisals and prospects*. Washington: CQ Press, 2004. str. 191.

⁶⁶ *In Their Own Words: Sourcebook for the 2000 Presidential Election*. Leland Stanford Junior University, available at <http://pcl.stanford.edu/campaigns/2000/sourcebook/index.html> (20.3.2010).

⁶⁷ MOHAMEDI F. a SADOWSKI Y., *The Decline (But Not Fall) of US Hegemony in the Middle East*. in Middle East Report, číslo 220, podzim 2001, str. 14.

Bush také nebyl nakloněn některým specifickým prostředkům, které měly podporovat jednání na Blízkém východě včetně budoucnosti Palestinského státu jako například přímé prezidentské intervence, regionální mise ministra zahraničí, či post zmocněnce pro Blízký východ.⁶⁸ K omezení používání výše uvedených prostředků sice došlo, přesto se bez nich nová administrativa během své existence neobešla a ještě před útoky z 11. září přijala alespoň formálně roli mediátora v řešení palestinské otázky.⁶⁹

Značný vliv na postoj administrativy k Palestinské státnosti také mělo složení kabinetu, i když ne tak veliké jako v případě administrativy B. Clintona. Administrativa se dala rozdělit na dvě hlavní skupiny, s rozdílnými názory i na zahraniční politiku, konzervativce a neokonzervativce. Pochopitelně někteří významní členové stáli poněkud mimo či mezi oběma skupinami. Z nich asi nejvýznamnější je bývalá poradkyně pro národní bezpečnost a pozdější ministryně zahraničí C. Rice, jejíž role ve formování a provádění zahraniční politiky Spojených států byla významná. Většinu kabinetu však v zásadě přináležela k jedné z výše uvedených skupin. Za neokonzervativce v Bushově kabinetu většinou bývají považováni viceprezident D. Cheney a okolí pentagonu především ministr obrany D. Rumsfeld a jeho zástupce P. Wolfowitz.⁷⁰ Naopak většina kabinetu včetně samotného prezidenta zaujímala spíše konzervativní přístup k zahraniční politice.

Přílišné rozpory v kabinetu nepanovaly. Základní předpoklad vzniku palestinského státu zůstal zachován a v zásadě se i obě skupiny shodly na zpomalení procesu vzniku, jak deklaroval prezident již ve své kampani. Důvody, které k tomu obě skupiny vedly, však byly poněkud odlišné. Zatímco konzervativci prosazovali snížení angažovanosti proto, že silná a přímá angažovanost se ukazovala jako kontraproduktivní a mohla tím oslabit

⁶⁸ MOHAMED F. a SADOWSKI Y., *The Decline (But Not Fall) of US Hegemony in the Middle East*. in Middle East Report, číslo 220, podzim 2001, str. 14.

⁶⁹ Stalo se tak při příležitosti vyjádření se presidenta Bushe k výsledné zprávě mezinárodní komise vedené G. Mitchellem, která se zabývala událostmi počátku intrády a zkoumala, zda je možné pokračovat v mírovém procesu.

viz HERRMAN R. K. a RESSE M. J., *George W. Bush's Foreign Policy*. in CAMPBELL C. a ROCKMAN B. A. (eds.), *The George W. Bush presidency: appraisals and prospects*. Washington: CQ Press, 2004, str. 200-202.

⁷⁰ více viz HERRMAN R. K. a RESSE M. J., *George W. Bush's Foreign Policy*. in CAMPBELL C. a ROCKMAN B. A. (eds.), *The George W. Bush presidency: appraisals and prospects*. Washington: CQ Press, 2004, str. 198.

pozici USA k dané problematice a mikroregionu, byli neokonzervativci daleko více mesianističtí.⁷¹ V porovnání s konzervativci stáli o větší angažovanost USA v oblasti, i když ne do takové míry jako tomu bylo v předcházejícím období, ale jejich postoje k přímé mediaci jednání mezi Palestinci a Izraelem zůstávaly chladné.⁷² Naopak oproti předcházející administrativě se neokonzervativci snažili klást daleko větší důraz na otázku bezpečnosti Izraele jako blízkého spojence USA a potlačení palestinského terorismu, který se již v prvních měsících nové vlády stal výrazným problémem oblasti. K převratným změnám, které komplikovaly jednání o budoucím palestinském státu a silně ovlivnily již dosažené atributy státu, došlo v Izraeli, na Západním břehu a v Gaze již rok před útoky z 11. září. Naprosto zásadní se pro vývoj několika nejbližších let stalo vypuknutí druhé Intifády v září 2000.⁷³ Počátek ozbrojených střetů neznamenal sice okamžité přerušování vzájemných jednání, avšak oproti otázkám spojených se vznikem palestinského státu se stále více do popředí dostávaly aktuální problémy spojené s probíhajícími střety.⁷⁴

Intifáda ve svém konečném výsledku nejen zpomalila jednání o palestinském státu, ačkoliv ji v tomto případě nemůžeme považovat za jediný faktor, který jednání omezil, až zastavil, ale i přinesla omezení v již dosaženého stavu. Z hlediska státního území došlo během intrády k jeho zmenšení znovuobsazením izraelskými vojenskými jednotkami. Jejich působení mělo sice být pouze dočasné, ale ukázalo se, že opětovné stažení a předání státní správy a dohledu nad bezpečností zpět palestinské samosprávě je i vzhledem k následkům intrády obtížnější než předání v 90. letech. Krom dočasné okupace, došlo na většině území k omezení efektivní státní správy. Důvody můžeme spatřovat v jednání ozbrojené palestinské policie, která se nezřídka kdy přidala na

⁷¹ HERRMAN R. K. a RESSE M. J., *George W. Bush's Foreign Policy*. in CAMPBELL C. a ROCKMAN B. A. (eds.), *The George W. Bush presidency: appraisals and prospects*. Washington: CQ Press, 2004, str. 197.

⁷² HERRMAN R. K. a RESSE M. J., *George W. Bush's Foreign Policy*. CAMPBELL C. a ROCKMAN B. A. (eds.), *The George W. Bush presidency: appraisals and prospects*. Washington: CQ Press, 2004, str. 194.

⁷³ ČEJKA M., *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Brno: Centrum strategických studií, str. 213-216.

⁷⁴ viz např. SEITZ CH., *Coming of age: Hamas's rise to eminence in the Post-Oslo era* in BEININ J. a STEIN R. L. (eds.), *The Struggle for sovereignty: Palestine and Israel, 1993-2005*. Stanford: Stanford University press, 2006. str. 120.

stranu protestujících Palestinců a docházelo i ke střetům s izraelskou armádou, a v izraelském zavádění řady kontrolních stanovišť a bezpečnostních cest, které fragmentovaly území na menší snáze kontrolovatelné celky a znemožňovaly palestinské samosprávě efektivně kontrolovat vlastní území bez blízké spolupráce s izraelskou armádou. Nicméně právě tato spolupráce oproti předchozím létům byla narušena. Lze pozorovat vzájemný nárůst nedůvěry, kterou se ani po konci Intifády nepodařilo obnovit. Intifáda způsobila značnou trhlinu ve vzájemných vztazích, které byly budovány v 90. letech i za značného přispění USA. Dnes je tak vzájemný vztah mezi Palestinci a Izraelem možné charakterizovat více slovem oddělení než spolupráce, jak tomu bylo v předchozím desetiletí.⁷⁵

Za dané složité situace panující na území Palestiny, nemohla americká administrativa omezit svoje aktivity v oblasti tolik, jak původně plánovala. Přesto v aktivitách ohledně otázky státnosti došlo k utlumení, neboť se ukazovalo jako aktuálnější a potřebnější zastavit vlnu násilí. O to se krátce po nástupu nové administrativy pokusil např. G. Tenet, který byl do oblasti vyslán. Jeho cesta a ani další diplomatické aktivity, včetně cesty C. Powela v květnu 2001, či iniciativy jiných států nevedly k zastavení kolotoče násilí. Reálně budoucnost Palestiny mohlo ovlivnit jen málo aktivit USA a to ještě spíše negativně. Vzhledem k nutnosti zachování efektivní státní správy jako jednoho z atributů státnosti, bylo podstatné udržovat akceschopné palestinské bezpečnostní složky. Na jejich výcviku a vyzbrojování participovaly USA a tato pomoc v reakci na násilnosti skončila. Tím došlo k oslabení akceschopnosti a tyto složky nezvládaly kromě boje proti terorismu již ani základní úkoly pro dodržování zákonnosti a pořádku, což koresponduje s neochotou těchto složek vykonávat dané funkce na územích znovuobsazených izraelskými vojáky. Míra oslabení bezpečnostních složek stažením podpory USA na druhou stranu nebyla až tak veliká a větší roli hrála neochota spolupráce s Izraelskou armádou, což naznačuje pokles kriminality po stažení armády z oblastí Nábulu a Dženínu.⁷⁶

⁷⁵ více např. EILAND G., *Rethinking two state solution*. Washington: Washington Institute for Near East Policy, září 2008, str. 23-45.

⁷⁶ SLOCOMBE W. B., MEIGS M. C. a CROUCH II J. D., *Security first, U.S. Priorities in Israeli-Palestinian Peacemaking*. Washington: Washington Institute for Near East Policy, 2008, str. 6.

Další významnou událostí pro běh mírového procesu se stala změna na postu izraelského premiéra, kdy relativně umírněného E. Baraka nahradil A. Šaron, který se těšil pověsti jestřába obdobně jako předtím například B. Netanjahu. Samozřejmě ani Šaron nemohl, i s ohledem na mezinárodní tlak, zcela opustit myšlenku samostatného palestinského státu, ale jak naznačil ve své řeči v Knessetu při příležitosti jmenování premiérem, hodlal se více než problémy spojenými se vznikem státu, jako delimitace hranic či otázky Jeruzaléma zaměřit na otázku bezpečnosti Izraele včetně uchování bezpečnostní kontroly v údolí Jordánu.

4.2. Útoky z 11. září-změna politiky vůči Palestině?

Teroristické útoky na New York a Washington 11. září 2001 představovaly pro většina světa obrovský šok a přinesly změnu v americké zahraniční politice. Především se vůbec změnilo postavení zahraniční politiky v administrativě, která se dostala daleko více do popředí na úkor některých otázek domácí politiky. Co do obsahu se politika neměnila až tak výrazně, a hlavním rozdílem oproti době před 11. zářím se stala změna a konkretizace priorit. Do popředí snah administrativy se dostal boj proti terorismu, zabránění šíření zbraní hromadného ničení a podpora demokracie ve světě a tyto priority se projeví i v americké politice na Blízkém východě. Vůbec do oblasti mezi Pákistánem a Suezským průplavem se přesunulo hlavní těžiště zájmů USA. Další výrazný aspekt představovala změna rétoriky a vnímání světa, který začal být prezentován jako z velké části černobílý a jeho vidění doplňováno biblickou symbolikou, což v tak citlivé problematice jako vznik palestinského státu působilo rozhodně kontraproduktivně.⁷⁷

Vzhledem k tažení proti terorismu se poněkud zlepšilo postavení Palestiny u administrativy. Důvodem bylo vytváření protiteroristické koalice, v níž důležitou roli měly hrát a hrály arabské státy, pro které představovala otázka budoucnosti Palestiny jednu z důležitých zahraničněpolitických otázek, jak bylo deklarováno například na konferenci ministrů zahraničí Organizace islámské jednoty v říjnu 2001.⁷⁸ Navíc se

⁷⁷ HERRMAN R. K. a RESSE M. J., *George W. Bush's Foreign Policy*. in CAMPBELL C. a ROCKMAN B. A. (eds.), *The George W. Bush presidency: appraisals and prospects*. Washington: CQ Press, 2004, str. 209.

⁷⁸ viz Závěrečné komuniké deváté mimořádné schůze ministrů zahraničí Islámské konference v Dauhá 10. 10. 2001 (available at <http://www.oic-oci.org/english/conf/fm/All%20Download/frmex9.htm>).

konzervativní část Bushova kabinetu domnívala, že neschopnost vyřešit palestinský problém byla jednou z příčin nenávisti k USA v arabském světě a tím pádem i jedním z důvodů útoku.⁷⁹

Teroristické útoky se na změně postojů Palestinské samosprávy či Izraele příliš neprojeví. Obě strany okamžitě útoky pochopitelně odsoudily. Palestince kromě lidského hlediska vedla i nutnost jednoznačně se odlišit od Al Kaidy, aby se neopakovala chyba z roku 1991, kdy se svojí podporou S. Husajna dostaly pod mezinárodní tlak. Jednotnou linii s vládnoucím Fatahem, v odsouzení akce Al Kaidy, udržoval i jeho hlavní politický konkurent Hamás. Taktika odlišení se Palestincům přes komplikace způsobené probíhající Intifádou a aktivitami militantních skupin celkem povedla a nepřivodila diplomatickou izolaci palestinských představitelů.

Změny na Izraelské straně lze spojovat spíše s výměnou vládní garnitury než teroristickými útoky. Přesto se nový směr americké politiky stal vítanou záminkou pro tvrdší akce na Palestinských územích. V souladu s americkou rétorikou hovořil Šaron o těchto akcích, jako svaté válce proti terorismu obdobný jaký USA vedou ve světě.⁸⁰

Americká politika vůči Palestinské státnosti se octla v problémech jednoznačného přístupu. V souladu s novými prioritami se bylo nutné soustředit na problém boje s terorismem a podporou demokracie. Nicméně přístup k realizaci obou priorit vedl k „schizofrenním“ akcím. V důsledku boje proti terorismu USA omezovaly svoji podporu strukturám Palestinské samosprávy, zatímco v rámci podpory demokracie ji naopak podporovaly. Sankce uvalené na Palestinu za teroristické útoky se, viděny okem demokracie, ukázaly jako kontraproduktivní, neboť teroristické organizace, proti kterým byly směřovány příliš nezasáhly, ale naopak postihly civilní obyvatelstvo.⁸¹

⁷⁹ HERRMAN R. K. a RESSE M. J., *George W. Bush's Foreign Policy*. CAMPBELL C. a ROCKMAN B. A. (eds.), *The George W. Bush presidency: apprials and prospects*. Washington: CQ Press, 2004, str. 209.

nebo WALT S. M., *Beyond bin Laden: Reshaping U.S. Foreign Policy*. in *International security*. ročník 26, číslo 3, Zima 2001-2002, str. 70.

⁸⁰ HAMMAMI R. a TAMARI S., *Anatomy of another Rebellion: from Intifada to Interregnum* in BEININ J. a STEIN R. L., *The struggle for sovereignty: Palestine and Israel, 1993-2005*. str. 270-274.

⁸¹ EISENSTADT M., *The Palestinians: Between State Failure and Civil War*. Washington: Washington Institute for Near East Policy, prosinec 2007, str. 30.

V korelaci s tím se ukázala podpora demokracie jako ne příliš úspěšná, umožnila sice po nátlaku uspořádání demokratických voleb v roce 2005, avšak jejich výsledek nebyl pro západní politiku zrovna příznivý a přinesl jen další komplikace pro vznik palestinského státu. Navíc vzhledem k neochotě obdobně prosazovat demokratizační reformy v jiných státech oblasti, které byly vnímány jako spojenci USA, začala být demokratizace vnímána částečně jako trest.⁸² Demokratizační snahy vedly k odmítnutí USA vnímat Arafata jako partnera a snaze nahradit ho novou tváří, což komplikovalo další jednání díky jeho silné pozici mezi Palestinci. Výrazněji se tyto snahy začaly projevovat od dubna 2002 po cestě C. Powela na Blízký východ a daný přístup oslabil pozici USA u palestinského vedení a vytvořil prostor pro omezování jednání o palestinském státu, který dovedně využíval Šaron.

Vztahy mezi Bushem a Šaronem se také postupně zhoršovaly, přestože na začátku byly v porovnání s předchozími premiéry ze strany Likud dobré. Důvodem byly zejména Šaronovy reakce na projevy prezidenta Bushe k Palestinskému státu, které se množily se snahou upevnit koalici proti terorismu. Již například dva měsíce po 11. září při projevu v OSN Bush řekl, že vytvoření palestinského státu je nutností⁸³, což Šaron přirovnal k politice appeasementu. Přes nepříliš dobré vztahy se reálně otázka Palestinského státu na program administrativy příliš nedostala a i v rétorické oblasti se američtí představitelé soustředili na hlavní myšlenku nutnosti vzniku státu, ale podrobnější podklad pro realizaci až do vydání Cestovní mapy chyběl. Tím pádem se proklamace a skutečnost od sebe stále více vzdalovaly a v zásadě celá otázka vzniku Palestinského státu byla odložena na vhodnější dobu.

4.3. Jediná cesta ke státnosti- Cestovní mapa

Nejvýznamnějším a v zásadě jediným komplexnějším plánem prosazovaným Bushovou administrativou, se stala Cestovní mapa.⁸⁴ Její koncept byl vypracován Americkou

⁸² PRESSMAN J., *Power without influence*. in *International security*. ročník 33, číslo 4, jaro 2009, str. 159-165.

⁸³ HERRMAN R. K. a RESSE M. J., *George W. Bush's Foreign Policy*. in CAMPBELL C. a ROCKMAN B. A. (eds.), *The George W. Bush presidency: appraisals and prospects*. Washington: CQ Press, 2004, str. 210.

⁸⁴ V angličtině jako jedním z oficiálních jazyků dokumentu se dokument nazývá: A Performance-Based Roadmap to a Permanent Two-State Solution to the Israeli-Palestinian Conflict, nicméně běžně se užívá zkráceného Roadmap for Peace. V češtině je obecně používán ekvivalent Cestovní mapa, kterého se budu v dalších částech držet, ačkoliv plně nevystihuje gró dokumentu.

administrativou během roku 2002 a prvně se její základní principy dostaly k veřejnosti během Bushova projevu v Růžové zahradě Bílého domu 24. června 2002. Samotný plán však nebyl stranám navržen jako pouze plán Americký, ale v rámci Kvartetu a obě strany s ním přes některé výhrady souhlasily.

Plán sám je rozdělen na tři oddíly, které odpovídají tomu, jak by měly postupovat jednotlivé fáze procesu, na jehož konci by měl vzniknout nezávislý, demokratický a životaschopný palestinský stát. Přechod mezi jednotlivými fázemi by měl být provázen mezinárodní konferencí, na které bude participovat Kvartet, jeho role kromě dozorčí funkce, jejímž vrcholem měly být pravidelné schůzky významnějších představitelů, je i v jednáních asistovat a usnadňovat je. V souvislosti s probíhajícími událostmi již v preambuli vyzývá k ukončení násilnosti a terorismu což bylo dále rozpracováno v části věnující se první fázi.

První fáze měla být dle plánu ukončena v květnu 2003 a od června na ní hned navazovala druhá. Vzhledem k faktu, že přesné znění plánu bylo zveřejněno 30. dubna, bylo stranám poskytnuto minimum času pro realizaci dané fáze.

Kvartet měl, na základě existujících mechanismů pomocí neformálních jednání, založit formální kontrolní mechanismy v souladu s cíli uvedenými v preambuli. USA měly přímo v této části obnovit spolupráci s palestinskými orgány a i jiné dříve vytvořené mezinárodní orgány, jako byla společná komise USA-Jordánsko-Egypt.

Z hlediska státnosti se první část soustředí především na iniciování procesu demokratizace institucí a obecně je ještě upřednostněna otázka bezpečnosti. Izrael se měl stáhnout z území obsazených v souvislosti s druhou Intifádou, která tak přešla zpět pod dřívější správu Palestinské samosprávy.

Největší změny oproti předchozím iniciativám lze spatřovat v otázce funkčních a demokratických institucí na Palestinském území. Změny směřovaly k oslabení prezidentské moci, a tím omezení vlivu J. Arafata, který se svým kultem osobnosti na západě již přílišné podpoře netěšil. Hlavní změny mělo přinést jmenování prozatímního premiéra nebo prezidentského kabinetu s reálnou mocí, aby se exekutiva nesoustředila pouze v Arafatových rukou. Dále měly začít vážné práce na vzniku ústavy, která měla být založena na principech parlamentní demokracie. Jako poslední bod bylo uspořádat svobodné volby založené na soutěži politických stran. Volbám také měl napomoci

Izrael, který, kromě povinnosti zdržet se zasahování do pravomocí a omezování palestinských institucí, měl volby usnadnit a pomoci s jejich uspořádáním.

Postup do další fáze byl na rozhodnutí Kvartetu, zda byla splněna ustanovení části první. Hlavním cílem druhé fáze, která měla proběhnout v druhé polovině roku 2003, bylo již vytvoření nezávislého Palestinského státu, avšak ne s definitivními hranicemi. Jednou ze jmenovaných podmínek začátku této fáze bylo uspořádání voleb na Palestinských územích, dle výše uvedených principů.

Konkretizace cílů pro tuto fázi již nebyla tak přesná jako v případě fáze jedna, přesto se zde objevuje několik podstatných částí. Především je to sám hlavní úkol dané části tj vznik Palestinského státu a to i po formální stránce, neboť materiální znaky státu Palestina splňovala již od vzniku Palestinské samosprávy jako státních orgánů. K formálnímu vzniku jasně ukazuje ustanovení, které ukládá členům Kvartetu včetně USA zasadit se o mezinárodní uznání Palestinského státu a to včetně možnosti jeho přijetí za člena OSN.

Institucionálně se v této fázi počítalo s přijetím ústavy státu, která měla být navržena v předchozí fázi. Případně její dohotovení, které by bylo schvalováno lidem během dalších voleb.

Třetí fáze byla plánována na roky 2004 a 2005 a její hlavní cíle směřovaly k dokončení reformem institucí Palestinského státu a jejich upevnění se zvláštním důrazem na bezpečnostní složky, které měly zajistit ochranu jak Palestině tak bránit radikálním organizacím v útoku na Izrael. Teprve v této fázi se měly řešit problémy, které představovaly hlavní překážky vzniku státu těsně před vypuknutím druhé intifády od přesné delimitace hranic, přes řešení stávajících Židovských osad po otázku Jeruzaléma. Cestovní mapa tak přesouvala řešení stávajících problémů do doby po vzniku samostatného palestinského státu.

Cestovní mapa byla oběma stranami přijata. Zatímco však Palestinci akceptovali plán bez oficiálních výhrad, zveřejnila Šaronova vláda čtrnáctibodový seznam.⁸⁵ Přijetí Izraelských výhrad a interpretace do plánu, by znamenalo omezení Palestinského státu pro fáze 1 a 2 na současný stav včetně nemožnosti vykonávat plnou suverenitu nad

⁸⁵ Seznam výhrad k dispozici např. na http://www.knesset.gov.il/process/docs/roadmap_response_eng.htm.

svým územím. Omezení se také vztahovalo na čas realizace, který byl Izraelem považován pouze za orientační a pro postup do dalších fází mělo být podstatné splnění všech bodů části předchozí. Na jednu stranu lze vidět tuto výhradu jako logickou a časový plán jako příliš napjatý, na druhou stranu se tím otvíral široký prostor Izraelské vládě pro možnou obstrukční politiku. Z výhrad také plyne jistá nedůvěra vůči Kvartetu jako celku a přetrvávající silné postavení USA. Což můžeme usuzovat na základě požadavku, aby byl veškerý monitoring procesu řízen představiteli USA a ne jiného státu.

Základním problémem celého plánu se stala interpretace časové souslednosti kroků obou stran. Zatímco Izrael požadoval prvně plnění ze strany Palestinců, kdy by své kroky realizoval až poté, požadovali Palestinci souběžné plnění, aby nedošlo k situaci splnění z jejich strany a obstrukcí ze strany Izraele, které by celý proces vzniku státu vrátily o několik let nazpět.

Pokud srovnáme Cestovní mapu s dohodami z 90. let, nalezneme mnoho společného, ale i některé rozdíly. Především zůstává společná základní myšlenka vzniku Palestinského státu na území Západního břehu a Gazy. Oba plány také řeší obdobným způsobem dosažení základních atributů státnosti, ačkoliv s rozdílným důrazem na jednotlivé složky. Zatímco dohody z 90. let se soustředily především na delimitaci hranic a po vzniku Samosprávy po dohodách z Osla byla problematika institucí zcela jednoznačně upozaděna, hrál vznik a hlavně reforma institucí státu prim v Cestovní mapě. Naopak Cestovní mapa tolik neřešila území a nechávala ho více v řešení jednotlivých stran. Lze se domnívat, že tomu tak bylo i díky vhodnému rámci utvořenému předchozími dohodami.

5. Annapolis-cesta z krize?

5.1. Nový přístup nebo jen nový pokus?

Ambiciózní časový harmonogram Cestovní mapy, přijaté během prvního Bushova volebního období, se ukázal jako absolutně nerealizovatelný. Ani dnes nebyly v plné míře splněny podmínky stanovené ve fázi 1, a to především na straně Izraele a jeho osadnické politiky. Celkový postup celého plánu se zasekl na neschopnosti realizovat plné zastavení výstavby židovských osad na Palestinských územích, včetně jejich

přirozeného růstu a zabránění útoků různých militantních a někdy i marginálních skupin na Izrael. Americká administrativa neměla během měsíců a let následujících po přijetí Cestovní mapy, dostatek času a prostředků k posunutí řešení konfliktu, neboť se z valné většiny koncentrovala na problematiku Iráku a Afghánistánu a palestinská problematika tak byla upozaděna.

Nicméně v některých ohledech, přes nedostatečnou aktivitu Bushovi administrativy došlo k výraznému pokroku. Jde především o budování demokratických institucí v Palestině. Navíc pro administrativu takřka nepřijatelný J. Arafat na konci roku 2004 zemřel a na jeho místo nastoupil umírněný M. Abbás, který, přestože nebyl považován za plnohodnotného nástupce, zůstával akceptovatelnou variantou pro mírový proces.⁸⁶

Od roku 2005 lze v zásadě palestinskou samosprávu považovat za demokratickou.

Demokratizace palestinské samosprávy přinesla i nechtěný vedlejší efekt, který představoval značnou komplikaci celého procesu, neboť díky parlamentním volbám se dosud pouze okrajově vnímaná radikální skupina Hamás stala politicky legitimní a vedoucí silou v pásnu Gazy, kde došlo i k řadě střetů mezi ozbrojenci Hamásu a Fatahu. Právě posílení role Hamásu mohlo být signálem pro posunutí stagnujícího mírového procesu, neboť znamenalo posílení radikálních elementů v oblasti.⁸⁷

Přes dosažené úspěchy nelze pozorovat přílišný posun ve vzájemných izraelsko-palestinských vztazích. Právě z tohoto pohledu bylo třeba mírový proces po letech stagnace znovu nastartovat. Přes své komplikované postavení v oblasti představovaly USA hlavní politickou silu schopnou iniciovat posun v procesu. Politika USA k otázce Palestiny se neměnila, oproti prvním letům vlády prezidenta Bushe příliš výrazně. I vzhledem k dosaženým výsledkům můžeme konstatovat setrvalou linii politiky oslabení aktivní role USA v procesu, a přestože daný prostor nevyplnil jiný světový hráč, nelze postavení USA v porovnání s koncem 90. let považovat za silné. Přes změny ve složení kabinetu zůstávala zahraniční politika USA konstantní ve sledovaném směru a ani Annapolis nepředstavoval výraznější změnu cílů. To lze přisuzovat skutečnosti, že danou agendu již v prvním volebním období z větší části spravovala C. Rice, která

⁸⁶ HAMMAMI R. a TAMARI S., *Anatomy of another Rebellion: from Intifada to Interregnum* in BEININ J. a STEIN R. L. (eds.), *The Struggle for sovereignty: Palestine and Israel, 1993-2005*. Stanford: Stanford University press, 2006. str. 278.

⁸⁷ ROSS D., *Statecraft in the Moddle east* in *The Washington Quarterly*, léto 2008, str. 16.

později nahradila C. Powela, hlavního zastávce aktivní role USA v procesu vzniku palestinského státu na postu ministra zahraničí.

Nedostatek americké aktivity, neznamenal úplné zastavení veškerých snah o dosažení řešení či akcí jinak ovlivňující budoucnost Palestiny. Hlavní iniciativu si zachovávala Šaronova vláda, avšak její kroky lze považovat za velice kontroverzní, především návrh na začlenění území pod palestinskou správou pod suverenitu Jordánska či výstavbu bezpečnostní bariéry mezi Izraelem a Západním břehem. Relativní přínos pro budoucí stát mělo jen zrušení židovských osad v pásmu Gazy, nicméně vzhledem k finančním nákladům celé akce, nelze předpokládat podobné kroky i na Západním břehu.⁸⁸

Větší aktivita americké vlády se odehrála teprve v souvislosti s konferencí v Annapolisu, která se konala v listopadu 2007. Protože právě toto setkání mělo opětovně stagnující proces nastartovat, byla na místě důkladná příprava. Právě v souvislosti s přípravou absolvovala C. Rice několik cest do oblasti ve snaze získat informace o postojích stran ke konferenci, a jaké by od ní očekávaly výsledky. Původní plán C. Rice počítal se společným stanoviskem o klíčových otázkách celého procesu. To se však ukázalo jako nereálné a muselo být omezeno, neboť by tím mohly být vzbuzeny naděje, k jejichž realizaci nebyly diplomatické možnosti, což by nakonec vedlo k větší frustraci v regionu obdobně jako v případě Cestovní mapy.⁸⁹

Setkání v Annapolisu se dá popsat jako veliké divadlo s nízkými cíli. Během krátké doby se v USA sešli čelní představitelé více než 30 států a mezinárodních organizací, kteří měli demonstrovat svojí přítomností podporu mírovému řešení otázky vzniku palestinského státu a politice USA k němu. Multilaterální konference také demonstrovala oslabení postavení USA v regionu oproti 90. letům a nutnost hledat širší konsenzus k dosažení řešení. Kromě deklarovaného cíle obnovení jednání o budoucnosti Palestiny měla konference ještě dva další ne tak zřetelné cíle. Jedním bylo posílení Palestinské ekonomiky, která v předchozích obdobích prodělala pokles HDP přibližně o 40%.⁹⁰ Finanční pomoc ve výši 7,4 miliardy dolarů, byla přislíbena

EILAND G., *Rethinking two state solution*. Washington: Washington Institute for Near East Policy, září 2008, str. 18.

⁸⁹ ROSS D., *Annapolis, Analyzed*. in New Republic Online, 27. listopadu 2007, available at <http://www.tnr.com/article/politics/annapolis-analyzed> (23.12.2008).

⁹⁰ ROSS D., *Statecraft in the Moddle east* in The Washington Quarterly, léto 2008, str. 18.

mezinárodním společenstvím včetně USA a EU během prosince a to v přímé návaznosti na relativně úspěšná jednání v Annapolisu. Další neméně významný cíl byla i demonstrace podpory OOP a její snahy o mír vůči hlavnímu rivalovi Hamásu, který měl být právě ukázán jako izolované hnutí bez větších šancí na vytvoření Palestinského státu. K tomu měla posloužit již výše zmíněná demonstrace širokého konsenzu mnoha států jak západního tak muslimského světa, tak pochopitelně fakt, že představitelé Hamásu nebyli na konferenci pozváni a USA je nevnímaly jako hodnověrné partnery, ale jako teroristickou organizaci.⁹¹

Na detailní hodnocení výsledků konference ještě chybí dostatečný historický odstup, nicméně velice brzy se ukázalo, že hlavní cíl plné obnovení procesu se nepodařil. Nové kolo jednání se ve větší míře ani neodehrálo a celý proces se velice brzy po své pomalé reinkarnaci dostal do problémů. Hlavní příčiny v daném případě nalezneme ve vnitropolitické slabosti představitelů Palestiny a Izraele. Zatímco Hamás pokračoval ve svých násilných akcích, což vedlo k podkopávání pozice OOP v jednáních, která byla vnímána jako nedůvěryhodná případně neschopná čelit násilí.⁹² Na druhé straně ani E. Olmert se neodvážil důrazněji prosazovat mírový proces díky vnitřní slabosti koalice, neboť ji v lednu na protest proti jednáním opustila strana Izrael je náš domov a obdobná reakce hrozila i od strany Šás, což by pravděpodobně vedlo k pádu vlády.

USA investovaly do obnovení procesu značné úsilí ne jen ze strany ministryně zahraničí, ale i prezidenta, který navštívil Izrael a Palestinská území poprvé od svého zvolení. Nicméně pouhé schůze mezi čelními představiteli a mnohá jednání o budoucnosti bez hmatatelných posunů snižovala ochotu stran v nich pokračovat. Jednání pro jednání oslabovala pozici vlád na obou stranách a zastavování procesu, kterému USA bez jinak pojaté vlastní role nemohly zabránit. Celkovou tečku za veškerými snahami pokračovat v mírovém procesu mělo obvinění E. Olmerta z korupce na jaře 2008 a tím ztráta akceschopnosti Izraelské vlády.

⁹¹ PHILIPS J., *The Annapolis Peace conference: Cloudy Prospects for Success*. available at http://www.heritage.org/Research/middleeast/upload/wm_1708.pdf (4.11.2008).

⁹² jak řekl AREIKAT M. R. na konferenci *Palestinian-Israeli Negotiations*. ÚMV, 14.10. 2008.

5.2. Camp David a Annapolis srovnání

Ačkoliv by se na první pohled mohlo zdát, že konference v Annapolisu a setkání v Camp Davidu v roce 2000 byly obdobné najdeme daleko více rozdílů než společných prvků. Jako společné aspekty obou setkání můžeme v zásadě vymezit období, kdy se odehrála ve vztahu k funkčním obdobím amerických prezidentů a oblast které se jednání dotýkala, přestože cíle nebyly v obou případech zcela shodné. V obou případech mělo jít o výrazný posun v otázce mírového procesu a potažmo Palestinské státnosti. Nešlo jen o fakt dosažení konečné dohody v případě Annapolisu dokonce s určitým časovým určením, ale i o pokračování v realizaci předchozích dohod, které se nepodařilo naplnit, neboť jak Cestovní mapa, tak dohody z Wye river se od počátku potýkaly s obrovskými problémy. Finální řešení sporu bylo zároveň i rozdílem obou setkání. Zatímco Camp David již od počátku počítal s konečnou dohodou, byla očekávání spojená s Annapolisem výrazně menší a celkově se i Bushova administrativa nehodlal zabývat detaily finalizace jednání s výjimkou stanovení časového horizontu.

Značnou podobnost lze spatřovat i v konání konferencí koncem druhého funkčního období a tím pádem i nepřiliš široký časový prostor pro dokončení celého procesu tj. včetně realizace případných dohod. Konference v Annapolisu se sice odehrávala o více než půl roku dříve a tudíž poskytovala více času, na druhou stranu, ale v následných volbách nikdo z Bushova týmu nehodlal kandidovat na nejvyšší funkci, zatímco A. Gore se hodlal o místo prezidenta ucházet, a tudíž by mohl snadněji pokračovat v Clintonově agendě. V obou případech lze proto přisuzovat vliv snaze zapsat se natrvalo do historie jako mírotvůrce vyřešením, tak složitého problému, jaký Palestina beze sporu představuje.

Rozdílů mezi setkáními v roce 2000 a 2007 nalezneme daleko více. Konference v Annapolisu měla být již na první pohled daleko méně ambicióznější v řešení celkových otázek než Camp David, čemuž také odpovídá její plánovaná délka zdaleka nedosahující času stráveného delegacemi v Camp Davidu natož času potřebného k vyřešení zásadních otázek. Druhým významným faktorem, který dává Annapolisu roli spíše gesta, než snahy o výraznější posun byl fakt, že se jednalo o konferenci multilaterální s více než třiceti účastníky. Oproti tomu v Camp Davidu působily v zásadě jen obě zainteresované strany a USA co by hostitel a mediátor. Jak uvádí J. Philips výrazné posuny v míru na Blízkém východě se odehrávaly během bilaterálních jednání

a těm multilaterálním je přikládán spíše symbolický význam,⁹³ který však v Blízkovýchodní politice není zcela nevýznamný.

Načasování obou schůzí a příprava na ně ze strany administrativy byla také odlišná. Zatímco Clintonova administrativa v roce 2000 vycházela z předpokladu nutnosti svolání velké konference co nejdříve, jinak by mohlo dojít k zastavení procesu, a tudíž si sama neposkytla pro přípravu dost času. Naproti tomu bylo v roce 2007 takřka vše podřízeno snaze o úspěch, což vedlo nejen ke snaze vyjasnit si stanoviska Izraele a Palestinských představitelů a stanovení dosažitelných cílů, ale i k několikerému odložení konání konference na vhodnější datum.

Oproti výše uvedeným rozdílům nebyl rozdíl v postavení Izraele, Palestiny a USA tak markantní. Je pravdou, že E. Olmert měl navenek oproti svému předchůdci E. Barakovi domácí pozici daleko silnější. I tak ji nelze nazvat silnou a existují značné pochybnosti, zda by byl schopen na domácí půdě případnou konečnou dohodu prosadit.⁹⁴ M. Abbás měl na druhou stranu oproti Arafatovi pozici poněkud slabší. Lze sice považovat jeho pozici v čele Fatahu za neotřesitelnou, ale během let Bushovi vlády došlo v Palestině k silnému nárůstu pozic radikálních skupin v čele s Hamásem a tím pádem oproti Arafatovi již nemohl působit jako neotřesitelný reprezentant veškerého palestinského lidu. Z našeho pohledu nejzajímavější je proměna pozice prezidenta a administrativy. Zde by bylo vhodné připomenout, že přes domácí skandály byla Clintonova pozice v Camp Davidu velice silná. Clinton se navíc těšil značné podpoře ze strany prostých Izraelců tak řady Palestinců a důvěře značné části představitelů států Blízkého východu.⁹⁵ Naproti tomu Bush budil spíše rozpaky, což lze vyvozovat jako důsledek neúspěšné stabilizace Iráku, tak předchozím prosazováním spíše unilaterální politiky. Přes relativní oslabení americké pozice na Blízkém východě zůstávaly zachovány v roce 2007 dobré vztahy s řadou dlouhodobých spojenců, kteří mohli být přínosem pro jednání o budoucnosti Palestinského státu.

⁹³ PHILIPS J., *The Annapolis Peace conference: Cloudy Prospects for Success*. available at http://www.heritage.org/Research/middleeast/upload/wm_1708.pdf (4.11.2008).

⁹⁴ PHILIPS J., *The Quest for Arab-Israeli Peace: The Bush Administration Should Avoid a Rush to Failure*. available at http://www.heritage.org/Research/MiddleEast/upload/bg_2176.pdf (13.12. 2008).

⁹⁵ QUANDT W. B., *Peace process: American diplomacy and the Arab-Israeli conflict since 1967*. str. 365-366.

6. Závěr

Americká politika k otázce palestinské státnosti prošla během vlády B. Clintona a G. W. Bushe nikterak razantní proměnou. Základní postoje ke sledovaným atributům státnosti se sice v průběhu času spíše zpřesňovaly než by prodělaly radikální změnu, ale v tak citlivých otázkách pro státní suverenitu lze i takové změny považovat za významné. V Clintonově politice můžeme sledovat postupné větší zapojování se do řešení problematiky od zaštitění dohod z Osla až po prezentaci vlastních myšlenek a plánů na řešení situace v případě Camp Davidu. Ani větší aktivita ze strany USA nepřinesla definitivní řešení, přesto jde říci, že se na základě dohod z Osla podařilo vytvořit fungující samosprávu na většině osídlených palestinských území a určit základní linie budoucího státu, ačkoliv nikdy nedošlo ke zcela jasné delimitaci státní hranice.

G. W. Bush pokračoval po obsahové stránce v politice svého předchůdce, ale s daleko menším důrazem což lze odůvodnit i změnou klimatu v mezinárodní politice, které již nebylo pro řešení ze strany USA tak ideální jako v 90. letech, i když hlavní roli ve stažení USA z role aktivního mediátora hrála administrativa sama. V zásadě lze konstatovat kontinuitu mezi administrativami Clintona a Bushe v obsahu politiky, ale změnu v důrazu na jednotlivé aspekty a snahy o reálné prosazení.

Při srovnání posledních snah dosažení finálního řešení obou prezidentů nalezneme celou řadu rozdílů, které nutně musely vést k odlišnému přístupu a demonstrují změnu světové politiky. Hlavní rozdíl je však nutné vidět v obsahu, kdy se jednání v Camp Davidu v roce 2000 dotýkala definitivního řešení včetně jasného řešení i palčivých a dosud neřešených otázek. Můžeme se přiklonit k názoru, že vytvoření státu a mír mezi Palestinci a Židy nikdy nebyl tak blízko, protože všechny předchozí i následné úmluvy vždy obsahovaly buď explicitně či implicitně odkaz na další jednání a spíše jako konference v Annapolisu vytvářeli rámeček pro dohodu nikoliv dohodu samotnou.

7. Summary

Bachelor thesis „Attitude of Clinton and G. W. Bush administration to question of Palestinian state“ deals with the attitude of Clinton and G. W. Bush administration to problematic of constitution of Palestinian state in Near East. The main question in paper is continuity of American policy toward problematic of Palestinian state the main propositions and attitude to main plans.

In first chapter we can see the basic framework connected with the initial session of Clinton administration and the first treaty between Israelis and Palestinian representatives signed in Washington in September 1993, and which is known as Oslo accord. This treaty makes the basic framework for negotiations between Israelis and Palestinians for whole nineties. The American administrative welcomed this treaty, but its involvement in the process wasn't great. But in late nineties the process is not going forward well. There were difficult times after the assassination of J. Rabin by Jewish radical but main difficulties are connected with elections in 1996, when hawkish statesman B. Netanjahu win. But this so called Mr. Security didn't stop the Oslo process just slow down. After the attack in Hebron the both sides with huge help from US administration reach a agreement about redeployment of Israeli soldiers from Hebron.

Mein section of second chapter concentrates on the memorandum from Wye River. This document represented the next step to Independent Palestinian state. It implementation under Netanjahu failed, because some parties from his coalition was too hawkish and weak to yield in Knesset and the Israeli government had fall.

The third chapter of thesis concentrates on the last Clinton's attempt to reach a peace between Israel and Palestinians in Camp David in summer 2000. With new partner on Israeli side- E. Barak and old well known Arafat on Palestinian side was for Clinton very difficult to reach successfully the agreement. Both Barak and Arafat were weakened at home front and didn't desire to yield. But position of American administrative was strong despite problems with Lewinska cause. They may constrain stronger pressure on both sides to reach an agreement, without weakening of their own position in Middle East. Summit in Camp David ended without success. Clinton wanted to continue in negotiations but both Israelis and Palestinians refused.

The first years of G. W. Bush's administration policy including policy toward Middle East are investigated in chapter four. We start before he acceded to presidency with main ideas of his foreign policy, as was presented during a campaign. He wanted to be less active in foreign policy in comparison with Clinton and concentrate on domestic affairs. The main idea before the attacks from 9/11 was: to let the parties calm down, because they wanted now a deal less than US. The problematic was complicated by next wave of violence, which started during autumn 2000. Second Intifada didn't let Bush's to be inactive, but his administration only try to stop a violence, and we can't see any progress in question of Palestinian state.

There was a terrible attack in 11 September 2001, which change the priorities of US policy. The Middle East was suddenly at the central focus of American diplomacy. The future Palestinian state received great rethoric support from US. Real outcome was only low. Main goal of support to Palestinians was attempt to form a coalition against terrorist.

The first bush's plan for future of Palestine wasn't created until 2003. The Road map for Peace was sole Bush's plan during eight years, how solve problematic of Palestinian state. This plan of Quartet determined three phases, which led to independent Palestinian state with secure borders and international recognition. The tasks in these phases were achievable for Israelis and Palestinians, but not in certain time. The process ended during first phase, because Mideast partners couldn't agree who must fulfill his obligation first and administration wasn't able to help them.

In the fifth chapter we should see last Bush's initiative to solve the problem. Administration invited Israelis, Palestinians and many other states and international organizations to Annapolis. The main option of this short meeting was restart sluggish process and achieved the Palestinian sovereignty before end of second Bush term. But situation in Middle East had changed and America was weakened. With many problems connected with Iraq, Afghanistan Hamas US couldn't support process in order to keep up process in progress.

Seznam použitých pramenů a literatury:

Prameny

Agreement on the Gaza Strip and the Jericho Area. 4.květen 1994, available at http://www.knesset.gov.il/process/eng/eng_docs.asp (23.12.2008).

Declaration of Principles on Interim Self-Government Arrangements. 13. září 1993, available at http://www.knesset.gov.il/process/eng/eng_docs.asp, (23.12.2008).

In Their Own Words: Sourcebook for the 2000 Presidential Election. Leland Stanford Junior University, available at <http://pcl.stanford.edu/campaigns/2000/sourcebook/index.html> (20.3.2010).

Israeli-Palestinian Interim Agreement on the West Bank and the Gaza Strip. 28. září 1995, available at http://www.knesset.gov.il/process/eng/eng_docs.asp (23.12.2008).

Israeli's Response to the Road Map. 25. květen 2003, available at http://www.knesset.gov.il/process/eng/eng_docs.asp (23.12.2008).

Joint understanding from Annapolis Conference. 28.listopad 2007, available at http://www.knesset.gov.il/process/eng/eng_docs.asp (23.12.2008).

A Performance-Based Roadmap to a Permanent Two-State Solution to the Israeli-Palestinian Conflict. 30.duben 2003, available at http://www.knesset.gov.il/process/eng/eng_docs.asp (23.12.2008).

Protocol Concerning the Redeployment in Hebron. 15. leden 1997, available at http://www.knesset.gov.il/process/eng/eng_docs.asp (23.12.2008).

The Sharm el Sheikh Memorandum, on Implementation Timeline of Outstanding Commitments of Agreements Signed and the Resumption of Permanent Status Negotiations. 4.září 1999, available at http://www.knesset.gov.il/process/eng/eng_docs.asp (23.12.2008).

The Wye River Memorandum. 23. říjen 1998, available at http://www.knesset.gov.il/process/eng/eng_docs.asp (23.12.2008).

Závěrečné komuniké deváté mimořádné schůze ministrů zahraničí Islámské konference v Dauhá, 10. 10. 2001 (available at <http://www.oic-oci.org/english/conf/fm/All%20Download/frmex9.htm>).

AREIKAT M. R. a BISHARA A., *Palestinian-Israeli negotiations: Challenges and obstacles.* konference pořádaná ÚSTAVEM MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ PRAHA, Praha, 14.10. 2008.

BARACK Ehud, *Victory speech 18. May 1999*. available at:

<http://www.mfa.gov.il/MFA/Government/Speeches%20by%20Israeli%20leaders/1999/Victory%20Speech%20by%20Prime%20Minister%20Elect%20Ehud%20Barak>.

CLINTON B., *Můj život*. Praha: Ikar, 2004.

MALKI R., *The Peace process after Annapolis*. konference pořádaná METROPOLITNÍ UNIVERZITOU PRAHA-CENTREM BLÍZKOVÝCHODNÍCH STUDIÍ, Praha, 19. 11. 2008.

NETANJAHU B., *Projev k Izraelské asociaci vydavatelů*. říjen 1997, available at

<http://www.mfa.gov.il/MFA/MFArchive/1996-1997/Speech%20by%20PM%20Netanyahu%20to%20Israeli%20Editors-%20Associa> (14.6. 2009).

ROSS D., *The Missing Peace: Inside Story of the Fight for Middle East Peace*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2004.

Monografie a sborníky

BEININ J. a STEIN R. L. (eds.), *The Struggle for sovereignty: Palestine and Israel, 1993-2005*. Stanford: Stanford University press, 2006.

CAMPBELL C. a ROCKMAN B. A. (eds.), *The Georg W. Bush presidency: apprials and prospects*. Washington: CQ Press, 2004.

ČEJKA M., *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Brno: Centrum strategických studií, 2005.

HINDLSOVÁ L., *Dlouhá cesta k míru*. Praha: Professional publishing, 2004.

KISSINGER H., *Potřebuje Amerika zahraniční politiku?*. Praha: BB Art, 2002.

QUNADT W. B., *Peace Process: American Diplomacy and the Arab-Israeli Conflict since 1967*. Berkley, Los Angeles a Washington: University of California Press a Brookings Institution Press, 2005.

Články

Clinton, Israel and the Hamas Expulsion. in Middle East report, číslo 181, březen-duben 1993, str. 37.

EILAND G., *Rethinking two state solution*. Washington: Washington Institute for Near East Policy, září 2008.

EISENSTADT M., *The Palestinians: Between State Failure and Civil War*. Washington: Washington Institute for Near East Policy, prosinec 2007.

- HADAR L. T., *Clinton's Tilt*. in Journal of Palestinian Studies, ročník 22, číslo 4, léto 1993, str. 62-72.
- HADAR L. T., *The Mouse that Roared*. in Journal of Palestinian Studies, ročník 28, číslo 1, podzim 1998, str. 78-85.
- HANIEH A., *Camp David Papers*. in Al-Ayaam, 29. červenec-10. srpen 2000.
- MAKOVSKY D., *Gaza v Annapolis*. in International Herald Tribune, 4. březen 2008.
- MEARSHEIMER J. a WALT S., *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*. in Middle East Policy ročník 13, číslo 3, Jaro 2006, str. 31-34.
- MOHAMEDI F. a SADOWSKI Y., *The Decline (But Not Fall) of US Hegemony in the Middle East*. in Middle East Report, číslo220, podzim 2001, str. 12-22.
- NEFF D., *The Clinton Administration and UN Resolution 242*. in Journal of Palestinian Studies, ročník 23, číslo 2, zima 1994, str. 20-30.
- PERLEZ J., *Clinton voices some optimism on peace talks*. in NY Times, 17. 7. 2000.
- PHILIPS J., *The Annapolis Peace conference: Cloudy Prospects for Success*. available at http://www.heritage.org/Research/middleeast/upload/wm_1708.pdf (4.11.2008).
- PHILLIPS J., *Beyond the Israeli-PLO Peace agreement: the U.S. Role in consolidating peace*. available at <http://www.heritage.org/Research/MiddleEast/bg963.cfm> (13. 2. 2009).
- PHILIPS J., *The Quest for Arab-Israeli Peace: The Bush Administration Should Avoid a Rush to Failure*. available at http://www.heritage.org/Research/MiddleEast/upload/bg_2176.pdf (13.12. 2008).
- PRESSMAN J., *Power without influence*. in International security. ročník 33, číslo 4, jaro 2009, str. 149-179.
- QUNADT W. B., *Clinton and the Arab-Israeli Conflict: The Limits of Incrementalism*. in Journal of Palestine Studies, ročník 30, číslo 2, zima 2001, str. 26-40.
- ROSS D., *What Rice Must Do to Pave Way for Mideast Peace Deal*. in USA Today, 17. říjen 2007.
- ROSS D., *Annapolis, Analyzed*. in New Republic Online, 27. listopadu 2007, available at <http://www.tnr.com/article/politics/annapolis-analyzed> (23.12.2008).
- ROSS D., *The Day after Annapolis*. in USA Today, 27. listopad 2007.
- ROSS D., *Statecraft in the Middle east* in The Washington Quarterly, léto 2008, str. 7-22.

SLOCOMBE W. B., MEIGS M. C. a CROUCH II J. D., *Security first, U.S. Priorities in Israeli-Palestinian Peacemaking*. Washington: Washington Institute for Near East Policy, 2008.

WALT S. M., *Beyond bin Laden: Reshaping U.S. Foreign Policy*. in *International Security*, ročník 26, číslo 3, zima 2001-2002, str. 56-78.